6. Schiţă de portret: Nicolae Iorga de Pamfil Şeicaru

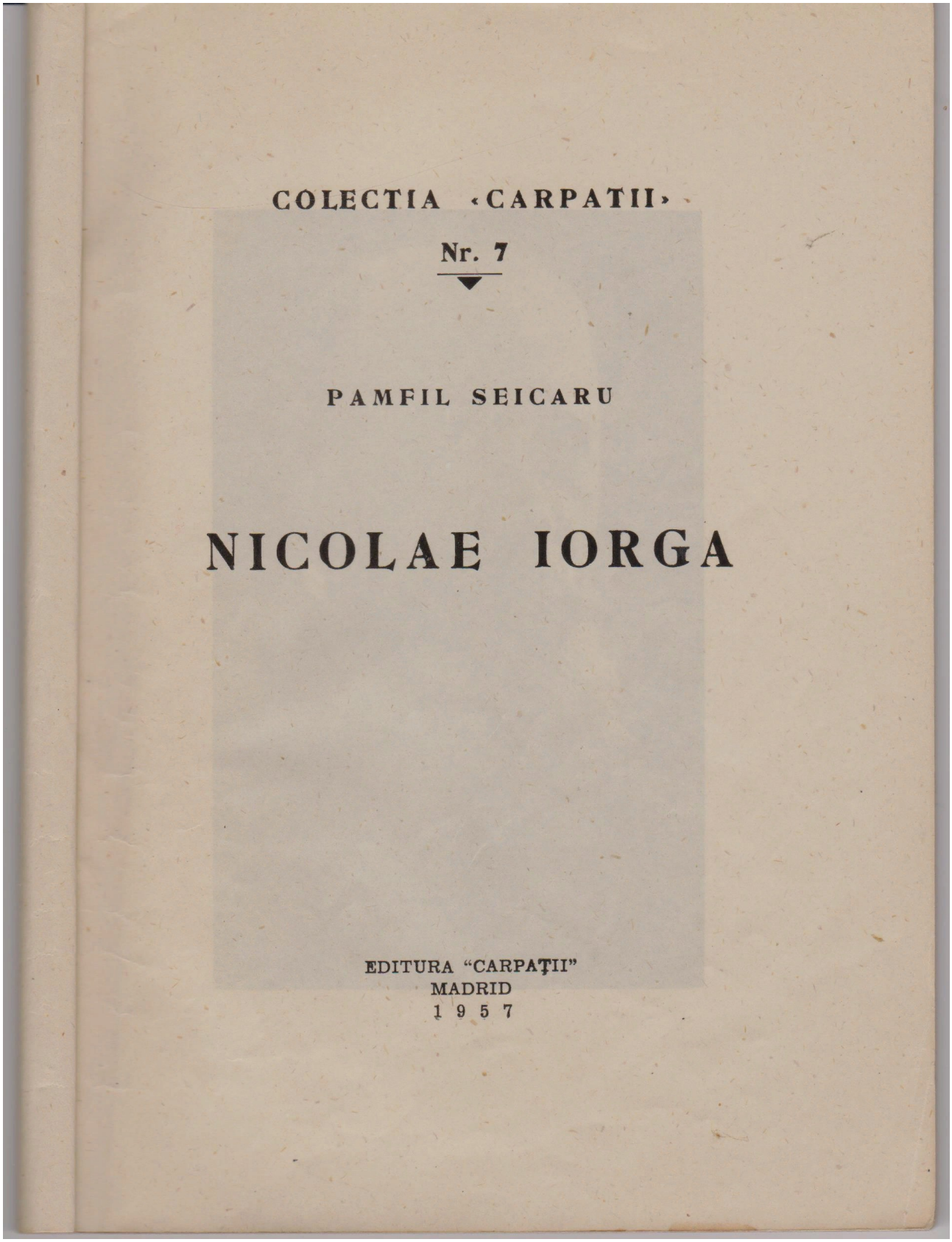

COLECTIA «CARPATII»

Nr. 7

PAMFIL SEICARU

NICOLAE IORGA

EDITURA "CARPAŢII"
MADRID
1 9 5 7

Cartea a apărut în editura "Carpaţii" Madrid, 1957, şi are 111pagini.
Pamfil Şeicaru: Nicolae Iorga, Colecţia "Carpaţii", Madrid 1957, însoţită de o fotografie a marelui istoric

Pamfil Şeicaru: Nicolae Iorga, Colecţia "Carpaţii", Madrid 1957, însoţită de o fotografie a marelui istoric

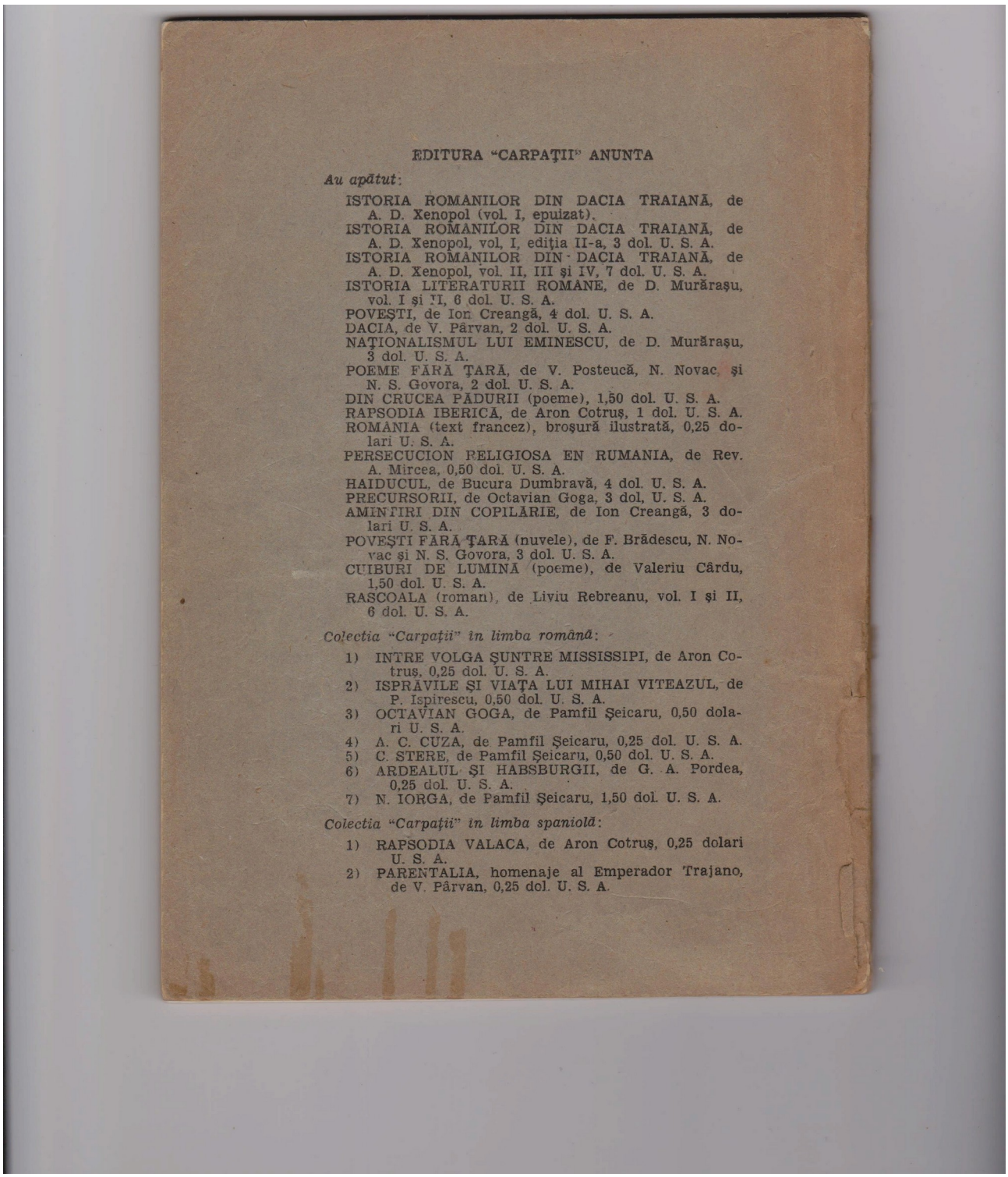

EDITURA "CARPAŢII" ANUNTA

Au apărut:

ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANĂ, de A. D. Xenopol (vol. I, epuizat).
ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANĂ, de A. D. Xenopol, vol. I, ediţia II-a, 3 dol. U. S. A.
ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANĂ, de A. D. Xenopol, vol. II, III şi IV, 7 dol. U. S. A.
ISTORIA LITERATURII ROMANE, de D. Murăraşu, vol. I şi II, 6 dol. U. S. A.
POVEŞTI, de Ion Creangă, 4 dol. U. S. A.
DACIA, de V. Pârvan, 2 dol. U. S. A.
NAŢIONALISMUL LUI EMINESCU, de D. Murăraşu, 3 dol. U. S. A.
POEME FĂRĂ ŢARĂ, de V. Posteucă, N. Novac şi N. S. Govora, 2 dol. U. S. A.
DIN CRUCEA PĂDURII (poeme), 1,50 dol. U. S. A.
RAPSODIA IBERICĂ, de Aron Cotruş, 1 dol. U. S. A.
ROMANIA (text francez), broşură ilustrată, 0,25 dolari U. S. A.
PERSECUCION RELIGIOSA EN RUMANIA, de Rev. A. Mircea, 0,50 dol. U. S. A.
HAIDUCUL, de Bucura Dumbravă, 4 dol. U. S. A.
PRECURSORII, de Octavian Goga, 3 dol, U. S. A.
AMINTIRI DIN COPILĂRIE, de Ion Creangă, 3 dolari U. S. A.
POVEŞTI FĂRĂ ŢARĂ (nuvele), de F. Brădescu, N. Novac şi N. S. Govora, 3 dol. U. S. A.
CUIBURI DE LUMINĂ (poeme), de Valeriu Cârdu, 1,50 dol. U. S. A.
RASCOALA (roman), de Liviu Rebreanu, vol. I şi II, 6 dol. U. S. A.

Colectia "Carpaţii" în limba română:

1) INTRE VOLGA ŞUNTRE MISSISSIPI, de Aron Cotruş, 0,25 dol. U. S. A.
2) ISPRĂVILE ŞI VIAŢA LUI MIHAI VITEAZUL, de P. Ispirescu, 0,50 dol. U. S. A.
3) OCTAVIAN GOGA, de Pamfil Şeicaru, 0,50 dolari U. S. A.
4) A. C. CUZA, de Pamfil Şeicaru, 0,25 dol. U. S. A.
5) C. STERE, de Pamfil Şeicaru, 0,50 dol. U. S. A.
6) ARDEALUL ŞI HABSBURGII, de G. A. Pordea, 0,25 dol. U. S. A.
7) N. IORGA, de Pamfil Şeicaru, 1,50 dol. U. S. A.

Colectia "Carpaţii" în limba spaniolă:

1) RAPSODIA VALACA, de Aron Cotruş, 0,25 dolari U. S. A.
2) PARENTALIA, homenaje al Emperador Trajano, de V. Pârvan, 0,25 dol. U. S. A.

După umila noastră părere este unul din cel, mai realizat portret scris de Pamfil Şeicaru, facând parte dintr'o strălucită galerie ce cuprinde, după mărturisirea autorului, prezentarea a numai puţin de 60 de figuri reprezentative ale culturii româneşti.

Cauza o găsim nu numai în faptul că marele ziarist s'a simţit atras de personalitatea fascinantă a lui Nicolae Iorga, dar l-a cunoscut personal, nu i-a fost prieten, dar a stat mereu în preajma sa, trăind pe viu ambianţa culturală şi politică în care şi-a desfăşurat activitatea marele istoric. Pornind de la atare premize, ele totodată i-au slujit ca

autentice izvoare pentru a-şi descrie subiectul încadrat între cele două mottouri puse în fruntea lucrării, două poluri caracteristice firii lui N. Iorga, pe de o parte versul lui Baudelaire, “Ses ailes de géant l’empechent de marcher”, şi de cealaltă cuvintele lui Fr. Gundolf, “Istoricul este, înainte de toate, paznicul culturii. El nu poate face o buna politică.”

Introducerea recurge la o figură de stil făurită pe măsura marelui profesor, o adevărată uzină creatoare tot timpul în plină acţiune: “Departe în largul mării de mult timp furtuna s’a sfârşit, de pe ţărm priveşti seninul cerului, dar valurile mării care au fost răscolite de furtună continuă să izbească mânioase în maluri. De mult timp a încetat furtuna să biciuiască în depărtări întinsul mării, dar în neastâmpărul valurilor, care se sfarmă înspumate de ţărm, vin ecouri târzii ale furtunii potolite. De mult - în Noembrie anul acesta se împlinesc 17 ani - moartea a stins viaţa lui N. Iorga şi totuşi se simte în judecăţile pasionate ce se emit asupra operii acestui răscolitor de gânduri, de sentimente, ecoul furtunii spirituale care a încetat".

Din 1899 când a publicat în “l’Independance roumaine”, “Opinions sinccrès. La vie intelectuelle des Roumains”, până în ziua morţii sale N. Iorga a menţinut viaţa intelectuală şi politică într’o continuă tensiune. El a creat în cultura românească un climat, afirmând patetic sau infirmând cu vehemenţă: “O impetuoasă energie în perpetuă afirmare contra ceva, adesea contra propriilor lui idei şi atitudini, o nestăvilită voinţă s’a manifestat în toate domeniile, sprijinită pe o mare putere de muncă, pe un ascetism intelectual fără egal, N. Iorga ne ulueşte, zădarniceşte orice încercare de a-l clasa. Prin chiar amploarea şi
diversitatea activitaţii lui, posteritatea îi va da contur de mit”.

Iată o prezentare condusă cu mare măestrie, în câteva trăsături, îngroşate ca şi culorile pe vitraliu, P. Şeicaru reuşeşte să ne redea o schiţă de portret memorabilă şi să reţinem de pe acum fără să-l idealizeze, ori tocmai simţul păstrat al realităţii îl ridică pe cel vizat pe
culmi nebănuite, căci ele înşile aparţin, în cele dintâi, adevărului şi doar în mod secundar frumosului.

Dacă în 1894, Iorga îşi deschide cursul universitar şi mai apoi continuă să publice nenumărate lucrări de istorie, în 1899 odată cu “Opinions sinccres” harnicul cercetător de manuscrise şi documente, omul de ştiinţă cedează pana teribilului polemist N. Iorga.

În continuare ne vom opri în deosebi la părţile inedite ale lucrării, trecând repede peste activităţile mai cunoscute, oricât de importante ar fi fost ele.

Un capitol impresionant, de bună seamă îl constituie cel dedicat paralelei dintre N. Iorga şi Titu Maiorescu căruia primul i-a urmat ca profesor de unice proporţii, maestrul în 1914 când era student nu l-a mai prins pe Maiorescu la catedră dar tradiţia

maiorescană era dusă mai departe de P.P. Negulescu, copie fidelă a marelui critic, în timp ce N. Iorga îi stătea ca model viu, de la catedră.

Deosebirea dintre Titu Maiorescu şi N. Iorga era acela dintre eternul contrast între spiritul apolinic şi dionisiac. Titu Maiorescu şi şcoala sa reprezenta elocvenţa clasică "cu dicţiunea studiată, cu gestul care prelungea material sensul cuvântului. Titu Maiorescu sculpta cuvântul prin felul de a-l contura prin gest. În antichitate, oratorii români se duceau să studieze elocvenţa la faimoşii profesori de retorică din centrele de cultură ale Greciei ... Nu ştiu ce profesor de retorică a avut Maiorescu şi mă îndoiesc să fi avut vreunul, elocvenţa sa era desigur, un dar, temperamentul lui stăpânit; măsurat, aflase în chip natural stilul elocvenţei clasice. Desfăşurarea frazelor, relieful cuvintelor, gestul mâinii mişcarea corpului, ţinuta capului, păreau studiate".

Autorul redă întocmai atitudinea clasică a lui Titu Maiorescu, dar nu uită să adaoge că ea era studiată, probabil de la studenţii care: au avut fericirea să-l audieze, ne-a rămas imaginea unui Maiorescu olimpian, dând impresia că se confundă cu obiectivitatea judecăţilor impersonale în literatură şi artă, ori asta era doar o faţă a marelui critic sub a cărui mască se ascundea un om cât se poate de obişnuit, cu pasiunile, ambiţiile şi chiar micimile sale. De unde neconcordanţa dintre cei ce-l descriau pe Maiorescu profesorul şi şeful de şcoală, altruist cu marele Eminescu, faţă de alţii care ni-l zugrăvesc ros de ambiţia de a fi superior lui Eminescu, încât în timpul bolii sale se va grăbi să-l eticheteze drept pierdut intelectual, purtările sale faţă de marele poet fiind mai mult decât criticabile. Pătrunzând caracterul criticului, şi maestrul ne ajută să mergem pe acest drum, vom putea să ne explicăm contradicţiile firii acestui mare om, au dreptate în parte şi cei ce nu văd decât firea sa studiată, olimpiană, cât şi cei ce-l descriu ca om cu multe păcate personale, ceea ce nu înseamnă că admitem exagerările adică să vedem în el pe potenţialul "criminal" al lui Eminescu şi în consecinţă să cerem scoaterea lui din cadrul culturii româneşti, aşa cum au făcut-o, în mod condamnabil politrucii comunişti.

Desigur, P. Şeicaru are dreptate "N. Iorga aducea în aceasta atmosferă de seninătate, de armonie clasică, disarmonia, contrastele, culoarea, neprevăzutul accentului: după un concert de Mozart, preludiul dintr'o operă de Wagner. Dacă la Maiorescu predomina linia, la N. Iorga abunda culoarea; logicei impecabile a primului, creaţia arbitrară a unui romantic care subordonează raţionamentul imaginaţiei constructive".

În continuare P. Şeicaru îi descrie anumite trăsături de caracter care nu au darul să întunece portretul lui N. Iorga cum ar crede unii obişnuiţi să vadă omul doar absolut bun sau absolut rău, panegirişti de meserie, ci prin cunoaşterea acestora se va putea ajunge la cunoaşterea marelui N. Iorga, aşa cum a fost şi nu cum am voi noi să fi fost: "Dărâmător şi crainic al unei noi spiritualităţi, N. Iorga a fost între 1902 şi 1914 succesorul lui Titu Maiorescu. Evident, a fost contestată de unii dominaţia lui N. Iorga pentru că nu şi-a limitat activitatea la un domeniu de cercetare ci s'a revărsat tumultuos în alte domenii, ca o apă neastâmparată care îşi schimbă mereu albia." Din

această cauză obiectivitatea sa a fost contestată “iar irascibilitatea lui, incapacitatea, de a suporta cea mai timită critică, l-a împiedecat să preia, aşa cum a dorit-o, succesiunea magistraturii intelectuale pe care, necontestat, a exercitat-o Titu Maiorescu, cu mai reduse însuşiri”.

Ca istoric, mai apropiat de Jules Michelet, ca scriitor are toate însuşirile lui Victor Hugo, N. Iorga văzut de P. Şeicaru era un romantic “ca temperament, ca stil, un romantic în acţiune”.

Aşa dar pentru a-l înţelege cu adevărat pe N. Iorga va trebui să se ţină seama că originalitatea stilului şi personalităţii erau în Eul lui: “avea cultura şi chiar gustul ideilor generale formate din contactul frecvent cu clasicii, dar temperamentul lui era romantic, excesiv de personal şi iremediabil impresionist, desenul fiind în felul lui de a se exprima subordonat culorii. Nimeni nu a insistat ca Iorga în a se făli cu pasiunea lui pentru adevărul obiectiv, dar sentinţele lui, criticele lui aveau dogoarea unui adevăr subiectiv căruia vroia să-i dea autoritatea unui adevăr de o valoare universală. Ca şi profeţii biblici, N. Iorga nu a cunoscut scepticismul şi - straniu - ca istoric nu a cunoscut sentimentul relativităţii”.

Fără îndoială prin analiza sa, mai mult decât sinceră, considerând că atât calităţile cât şi eventualele defecte, fac parte din structura Eului său, determinante pentru manifestările sale creatoare care nu pot fi altfel în obiectivitatea lor, P. Şeicaru ne pune în mâini cheile de acces, pentru a deschide larg porţile spre altarul templului care se cheamă Nicolae Iorga, orice altă încercare va îndepărta de fapt de cunoaşterea acestui titan al Spiritualităţii româneşti, fenomen unic al ei.

Nu vom insista asupra capitolului N. Iorga şi Semănătorul, atât că vom aminti că între Mai 1903 şi Aprilie 1906, istoricul a fost mentorul respectivei publicaţii, căreia i-a imprimat o idelogie pasională cu o direcţie morală, subordonată în toate manifestările literare intereselor patriei. Concepţia sa asupra societaţii româneşti a derivat direct din naţionalismul eminescian, primatul ideii naţionale domina ideia estetică, astfel că mişcarea iniţială literară avea să devieze spre una politică, N. Iorga fiind predestinat să creeze mistica naţionalistă.

În legătură cu poporanismul reţinem părerea lui Iorga despre acest curent: “Poporanismul n'are niciun sens în acest domeniu. Dacă e ceva, nu poate fi decât “nationalism” fiindcă un neam are un suflet, dar un vulg internaţional “popor” prin muncă, sărăcie şi suferinţă, nici unul”.

În Martie 1906 prin Semănătorul, Iorga pregătise “lupta pentru limba românească”, declanşată de un spectacol în limba franceză susţinut de comitetul de conducere al societăţii "Obolul" invitată fiind toată protipendada Bucureştiului în frunte cu moştenitorul tronului, principele Ferdinand şi principesa Maria. Iorga publicase un articol în Epoca lui Nicu Filipescu în care cerea publicului să boicoteze reprezentaţiile respective, exprimând un vibrant îndemn de revoltă.

Articol a fost urmat de o întrunire în sala Amiciţia unde în discursul său Iorga ameninţă clasa conducătoare, totuşi cere auditorului să se mulţumească în a cânta, pe toată durata spectacolului Deşteaptă-te române.

Totuşi spiritele s'au încins şi prinţul Ferdinand dă ordin regimentelor de cavalerie să elibereze piaţa Teatrului Naţional cât şi străzile dimprejur. Apariţia militarilor a înverşunat şi mai mult poporul, încăerarea luând proporţii, protestul contra societăţii "Obolul" s'a transformat într'un început de insurecţie contra claselor conducătoare. Dar Iorga era lipsit de curaj politic, sensibilitatea sa aproape feminină îi paralizase orice voinţă de luptă, aştepta plin de teamă dintr'un moment într'altul să fie arestat. Maestru adaogă maliţios: "această perspectivă îl făcea să tremure ca "ucenicul vrăjitor" din balada lui Goethe."

Şi mai adaogă: "Dacă în acele momente el, (Iorga n.n.) şi-ar fi făcut apariţia în piaţa Teatrului Naţional, ar fi stăpânit capitala şi ar fi putut instaura dictatura. Orator revoluţionar cu sensiblitate conservator, N. Iorga a fost fericit că nici un comisar nu a venit să-l interogheze."

Urmează două capitole având ca subiect pregătirea ideologică şi politică a istoricului, tratând despre criticismul junimist şi tradiţionalist al lui N. Iorga, despre ţărănismul conservator al aceluiaşi, probleme de care nu ne mai ocupăm fiind destul de cunoscute.

Totuşi amintim că în 1906 apare Neamul românesc iar în 1909, împreună cu A. Cuza pun bazele partidului naţionalist democrat.

Răscoalele ţăraneşti din 1907 au repus din nou în actualitate pe Nicolae Iorga. Când s'a tras în ţaranii din Botoşani Iorga a scris un articol de o cutremurătoare emoţie: "Fiecare rând, fiecare cuvânt, ritmul frazelor exprimau o durere şi o revoltă de abia stăpânită acel sentiment sfâşietor pe care îl încercăm în faţa unei mostruoase crime, neputând pedepsi pe făptaşi. "Erte-i Dumnezeu pe cei şapte ţărani" ... Aşa şi-a început articolul. L-am citit în 1914 la seminarul de sociologie al lui Rădulescu-Pogoneanu, o lucrare privitoare la istoria presei române".

Astfel a început seria de articole consacrate de N. Iorga răscoalelor ţărăneşti din 1907. Comparate cele publicate de către Iorga în Neamul românesc cu ale lui C. Mille din Adevărul asupra aceluiaşi subiect, fără îndoială prin nobleţa inspiraţiei, prin tonalitatea lirică şi formă literară sunt superioare dar nu au dârzenia, curajul politic al lui C. Mille din "Ororile inutile", N. Iorga nu le-a avut. Şi totuşi pe N. Iorga îl temeau reprezentanţii oligarhiei latifundiare.

În Camera din 1907, Dimitrie Sturza îl apostrofează pe Iorga: "taci moară hodorogită", şi acesta intimidat şi de prezenţa lui P.P. Carp, care spunea că Iorga creşte strâmb, tot plimbându-se prin faţa tribunii, arunca din când în când câte-o privire prin monocul său vorbitorului, dar nu-i dă replica meritată. Dar nu uită. Şi

astfel în 1909 cu ocazia inaugurării cursurilor de la Vălenii de Munte, Iorga ţine prelegerea: "Cuza Vodă şi duşmanii săi, a doua zi după detronare" arată că "între cei cari au participat la complot, fiind factor decisiv, a fost Dimitrie Sturza, care era secretarul domnitorului. Viitorul şef al partidului liberal a deţinut rolul cel mai infam. N. Iorga se răzbună", adaogă P. Şeicaru.

Trecem peste capitolele, “N. Iorga începe să se afirme în viaţa politică” şi “N. Iorga om politic” pentru a ne opri la cel întitulat “N. Iorga în anii războiului”.

Când în Noembrie 1916 sub presiunea forţelor germane românii au început să se retragă în Moldova, N. Iorga a sprijinit necondiţionat guvernul Brătianu, iar în Decembie 1916 Iorga a ţinut un discurs care urma să cotropească sensibilitatea ascultătorilor prin emoţia ce-şi găsise o potrivită expresie literară. Astfel în faţa înfrângerilor, a durerii unui neam, care asistă la rostogolirea de pe crestele Carpaţilor, a regimentelor noastre opunând o zadarnică rezistenţă armatelor coalizate germano-austro-bulgaro-turcă, Nicolae Iorga a rostit un adevărat imn de credinţă în victoria finală. Pamfil Şeicaru aflat pe front, citi împreună cu camarazii săi, discursul lui Iorga publicat în Monitorul oficial: “Încerc şi azi, scriind aceste evocări, emoţia de atunci şi-mi amintesc de finalul în care evoca pe Petru Rares, îmbărbătând, după o înfrângere pe ostaşi cu vorbele: “Vom fi ce am fost şi mai mult decât am fost”. Acolo, într’un cotlon al tranşeelor, un camarad citea, cu glasul înecat de plâns îndemnul pe care ni-l trimitea N. Iorga, de a nu ne lăsa cotropiţi de îndoială, de a crede cu tărie în biruinţa finală, a dreptăţii naţiei noastre. După patruzeci de ani, atunci când rătăcesc pribeag şi în fiecare zi caut în ziare semnele prevestitoare ale întoarcerii acasă, repet ca o întremare a credinţei mele, “Vom fi ce am fost şi mai mult decât am fost”.

În Septembrie 1917, interpret al stării de spirit a camarazilor săi, Pamfil Şeicaru s’a dus la Iorga acasă la Iaşi pe strada Catargi. I-a adus la cunoştiinţa profesorului prăpastia săpată între cei de pe front şi cei din spatele frontului. I-a înşiruit ticăloşia intendenţei care îi tratează ca pe nişte oropsiţi, când spre ei ar trebui să se îndrepte atenţia guvernului. I-a dat de exemplu un camarad care a renunţat la concediul său de odihnă şi s’a întors pe front, n’a mai putut rămâne la Iaşi. Este o altă lume pentru care războiul nu există, sufleteşte nu-l trăiesc, o lume străină de idealurile celor de pe front. Cu uşurinţa tinereţii ei identificau răul într’o singură persoană şi îl considerau responsabil pe Ionel Brătianu. Întreaga scenă ne pare că am citit-o cândva în romanul Întunecare de Cezar Petrescu, de unde putem stabili şi identificarea cu o epocă hotărâtoare pentru desvoltarea spirituală a neamului nostru, această carte corespunde unei capodopere, chiar dacă ar fi fost autorul acestei singure lucrări Cezar Petrescu şi-ar fi meritat un loc de cinste printre marii creatori ai literaturii române. În multe privinţe marginalizarea lui de către culturalnicii români, ar însemna ca ruşii să aibe o atare atitudine faţă de autorul romanului Război şi pace Lev Tolstoi, sau să fim solidari cu marele ziarist ca francezi să se despartă de Balzac.

Revenind la întâlnirea tânărului militar Şeicaru cu N. Iorga, am spune că tot ce i-a spus l-a impresionat în mod vizibil pe profesor, explicând-i că primeşte zilnic un

teanc de scrisori din partea ofiţerilor de pe front, ele nu-i vin prin poştă ci ca să evite cenzura sunt lăsate de ofiţerii aflaţi în trecere prin Iaşi. Dar consideră că în momentul de faţă e nevoie de o mare sforţare de disciplină, având în vedere că Rusia deschide porţile anarhiei de care vor profita cu prisosinţă nemţii. Desigur, numai mucenicia ostaşilor va decide soarta războiului şi viitorul neamului. Recunoaşte slăbiciunea guvernului Brătianu, dar glasul îi devenise deodată vibrant, parcă s'ar fi adresat soldaţilor din tranşee: "Eu nu mă uit cine ţine în mână steagul ţării, eu steagul ţării îl văd, eu steagul ţării îl apăr".

În clipa aceea uşa se deschise şi intră pe uşă o fetiţă care se apropie şi se lipi de el: "Este fata mea cea mai mică. Vezi, are chipul blond al Bogdanilor".

La Iaşi, Iorga continua să publice în Neamul românesc, şi alături de gazetar istoricul îşi ducea mai departe opera sa prodigioasă, în cei doi ani de refugiu, 1917 şi 1918, a avut o activitate grandioasă, maestrul îi citează o parte bună din lucrările respectivei perioade.

Trecem de capitolul "N. Iorga preşedinte al primei Camere a României Mari" pentru a ne opri la cel privind pe "N. Iorga şi C. Stere" şi pentru că maestrul nostru avea o admiraţie deosebită pentru C. Stere, pe care în ultimii săi ani de izolare impusă, l-a vizitat de nenumărate ori, la reşedinţa sa de la Bucov dedicându-i unul din portretele sale scrise nu numai cu talent dar şi cu adâncă iubire.

N. Iorga, scrie P. Şeicaru, şi-a subordonat ca întotdeauna linia sa politică pornirilor lui de ură. Era nestatornic în prietenie ca şi în vrăjmăşie, astfel că în viaţă a avut două prietenii reale, pe marele actor Petre Liciu şi pe Vasile Bogrea. Faţă de C. Stere a păstrat o ură, până la sfârşit inexplicabilă.

Politic, în Martie 1920, N. Iorga a ratat definitiv acţiunea sa politică de viitor. Ca să ceară invalidarea lui C. Stere la alegerile de la Soroca se aliase cu Take Ionescu, adversarul său de până atunci. Îi imputa lui Stere atitudinea din epoca neutralităţii şi faptul de a fi scos ziarul "Lumina" în teritoriul ocupat. Dar Iorga uita să o spună că ziarul apăruse după ce se făcuseră cunoscute arhivele secrete ale Rusiei ţariste, reeşind negocierile dintre Sturmer-von Jagow privind o pace separată cu împărţirea României. Un alt motiv invocat pentru invalidarea lui Stere era acela de a fi luptat contra dinastiei şi de a fi consimţit de o schimbare a ei, uitând să menţioneze că regele l-a decorat pe Stere după votul dat de Sfatul ţării în urma căruia Basarabia se unea cu patria mamă.

Toate acuzaţiile aduse, Iorga le compara cu articolele lui Stere din Lumina: "Şuiera la fiecare frază, ceva de năpârcă iritată, demonstrarea "vinovăţiei" lui Stere alterna cu ironia, cu pateticul; N. Iorga dădea valoarea acestui atac în care se simţea respiraţia urii, primei catilinare, rostite de Cicero. Cu mare greutate i-a smuls un răspuns, pe care nu vroia să-l dea, Maniu fiind convins că prin rechizitoriul său absurd distruge guvernul Federaţiei. Şi când Maniu a fost să recunoască şi a dat un da chinuit în

legătură cu activitatea antidinastică a lui Stere, parcă scos de un om sugrumat, Iorga a exclamat un însfârşit" cu o diabolică satisfacţie, Pamfil Şeicaru comentează. "Dar politic această satisfacţie a însemnat distrugerea morală a Federaţiei. Scump plătită: N. Iorga subordona totul vanitaţii lui rănite, resentimentelor, toanelor lui şi în acel moment în care putea să se năpustească asupra unui adversar vinovat că nu-i recunoscuse infaibilitatea, nu s'a gândit la consecinţele politice ale actului lui."

În aceste momente maestrul nostru nu poate fi de partea lui N. Iorga, totuşi evită să ne spună, din respect pentru marele profesor, să ne divulge adevăratele motive pentru care savantul istoric l-a urât atât de inexplicabil pe basarabeanul C. Stere.

Din titlul capitolului următor "N. Iorga om politic instabil" ne dăm seama că intrarea sa în politică i-a adus numai neajunsuri şi poate mai mult decât doar atât.

Scriitorul N. Iorga, cel mai fecund scriitor român, nu era citit. Se spune că un scriitor clasic este acela ale cărui opere complete se află în bibliotecă, dar nu le citeşte nimeni. În acest sens, N. Iorga a devenit clasic încă din 1910, cu deosebirea că foarte puţini aveau cărţile lui în bibliotecă. S'a susţinut că Iorga scrie încâlcit, dar această scuză nu corespunde realităţii. De fapt, avea o ideaţie bogată şi asociaţiile de idei atât de surprinzătoare se îngrămădeau îngreunând desfăşurarea ideii principale, pe care Iorga, nu o pierdea niciodată din vedere. Aşa dar o singură frază a cărei lungime îţi taie respiraţia ca suişul pieptiş pe o înălţime ori atare extinderi ostenesc pe cititor şi explică de ce Iorga se plângea că suferă de lipsă de cititori.

Cea mai mare parte din cărţile lui nu aveau un tiraj mai mare de 500 de exemplare ori câtă nedreptate subsistă în judecata că N. Iorga are un stil imposibil: "multe cărţi au fost condamnate să rămână necunoscute, dincolo de un foarte restrâns cerc de cititori. Mă gândesc la cele patru volume "Cărţi reprezentative din viaţa omenirii" cărţi care n'ar fi trebuit să lipsească din biblioteca nici unui intelectual".

Primul volum a apărut în 1916, maestrul a citit-o ca sublocotenent în reg. 17 Mehedinţi - ca celelalte volume să apară succesiv în 1928, 1929 şi 1930 în satul Simian un sat pe malul Dunării.

Defecţiunea era chiar la Iorga în persoană, care având propria editură nu îşi anunţa apariţia noilor cărţi, cum se obişnuia în diferitele ziare mai de circulaţie. Nu a putut să-l convingă pe profesor să-şi însuşească normele elementare de difuzare a unei cărţi, din contră răspunsul său venea stereotip: "Nu vor sa mă citească, asta e; nimeni nu mă citeşte" se jeluia Iorga continuând să scrie cu o juvenilă ardoare, comenta Pamfil Şeicaru.

Odată într'o excursie i-a spus în glumă că peste secole se va spune că Iorga a fost editor, nimeni nu va crede că un singur om a fost capabil să scrie aşa de multe cărţi. Tot el a râs dar a adăogat cu oarecare tristeţă: "deci, voi fi condamnat pentru

eternitate să nu fiu citit. Posteritatea ca şi contemporanii mei vor ignora activitatea mea de scriitor.”

"Şi totuşi, scrie Pamfil Şeicaru, din vasta sa operă se pot alege 40 de volume care să redee figura acestui mare scriitor, paradoxal, ignorat, chiar de cei îndrăgiţi de o pagină frumoasă. Reproduc din “România cum era în 1918” carte aparută în două volume în 1939 şi 1940 cu ilustraţii de Liliana Iorga: “În sfârşit un zâmbet sfios pătrunde prin norii pe care vântul i-a supţiat pe încetul. Soarele însuşi se iveşte întâi ca un şters de lună, apoi stăpân pe întreaga lui strălucire. O mângâiere caldă atinge obrazul şi în aceeaşi clipă câmpul şi zările s’au preschimbat. Porumbul zdrenţos pare înfăşurat în scutece de aur, focuri roşi-galbene, albastre săgetează din roua luminoasă, depărtările se vădesc ca la ridicarea unei perdele şi tocmai în fund apar înălţimile albastre pe care călătoresc o seamă de nori desţesuţi. Câte un cioban tânăr stă rezimat în bâtă şi se închină puterii de lumină, căldura şi viaţă care a biruit şi-şi urmăreşte duşmanii pentru a-l nimici”."

Sau această evocare a Gorjenilor: “Şesul oltean pe care străbate acceleratul nu seamănă cu şesul revărsat ca o apă a ţării româneşti. Simţi că mergi pe o înălţime mai mare şi necontenit de amândouă părţile pământul se înalţă încă. Lăicerele, scoarţele arăturilor proaspete ale fâneţelor verzi, ale puţinelor lanuri de porumb chircit şi uscat se cufundă şi se ridică în linii blânde. Privirea prinde astfel mai bine satele mari, strâns alcătuite.”

Peisajul Gorjului, oamenii acestui ţinut crescuţi într’un mediu de sărăcie mândră sunt redaţi printr’o figură rezumativă şi reprezentativă: Tudor din Vladimireşti. Bogăţia de culoare, lirismul discret, măiastra folosire a unui vocabular ce are o prospeţime rar întâlnită, dau măsura talentului lui N. Iorga, conchide Pamfil Şeicaru subliniind existenţa unui alt Iorga decum este cunoscut şi mai precis rămas necunoscut până astăzi. S’a plecat de la premiza greşită că un om al timpurilor noastre este legat de o anumită specialitate, tot ce nu ţine de ea nu poate aparţine decât unui amator şi astfel s’a trecut pe lângă marele scriitor N. Iorga şi încă nu e spus ultimul cuvânt asupra tuturor activităţilor sale, în domeniul cărora, cum spunea chiar N. Iorga el este un autor, din păcate necitit. Va trebui să ne revedem falsa interpretare şi să vedem în N. Iorga pe omul universal şi multilateral, realizând tipul omului din Renaştere în plin secol al XX-lea. Prin schiţa lui de portret Pamfil Şeicaru ne deschide o cale nouă la capătul căreia, după studii aprofundate, îl vom descoperi, pe omul total, revelat neamului său şi nu numai lui, în proporţiile sale gigante, Nicolae Iorga.

Să vorbeşti de Iorga istoricul în nici trei pagini înseamnă să săvârşeşti o impietate şi pentru a nu fi învinuit de aşaceva, Pamfil Şeicaru recurge la următoarea introducere pe care o redăm după cum urmează: “Istoricul, predomină în activitatea lui N. Iorga. Când mai târziu se va putea face inventarul fără patimă a activităţii lui, totalizând studiile şi documentele strânse cu o hărnicie fără seamăn, ne vom da seama de marea iubire de neam care a însufleţit această operă de gigant. Şi mulţi dintre noi, scrutându-şi conştiinţa vor recunoaşte că au fost nedrepţi, adesea, cu acest pasionat

strângător de mărturii privind istoria neamului românesc şi smeriţi ne vom pleca fruntea în faţa operei lui”.

Sunt citate în primul rând lucrările publicate, la începutul secolului, între care Istoria imperiului otoman are şi astăzi autoritate printre specialişti. A mai publicat o Istorie a poporului român în cadrul formării lui ca Stat, în două volume, primul de 402 pagini al doilea de 541pagini, în 1909 în volumul închinat lui Iorga, apare un studiu de Karl Lamprecht, el însuşi publicând doi ani mai devreme, la Londra “Istoria imperiului bizantin”. Şt. Mateş a publicat în 1931o bibliografie a operelor lui N. Iorga, articolele depăşeau cifra zece mii, iar volumele erau de 800. Între 1931şi 1940 activitatea sa a fost şi mai intensă, parc’ar fi avut presentimentul morţii.

Se mai citează cele patru volume (1919-1922) “Istoria Românilor prin călători”, “Istoria literaturilor romanice în desvoltarea şi şi legăturile lor” (3 Vol., 1176 pg.) şi altele prin care vasta erudiţie folosea cu siguranţă toate datele reţinute de prodigioasa lui memorie.

În 1919, la cererea comunităţii armene din Bucureşti în numai trei săptămâni termină“Istoria poporului armean” de 400 de pag. spre uimirea şi admiraţia intelectualilor armeni.

Metoda lui de lucru consta din a-şi dicta ideile plimbându-se, din când în când răsfoia câte o carte pentru a-şi controla datele şi apoi continua fără întrerupere. “Era cel mai organizat creer care ştia să urmărească desfăşurarea unei idei în învălmăşeala faptelor”, afirmă autorul, ceea ce ne face să revedem criticile aspre aduse de Mircea Eliade idolului său, N. Iorga, surprins de greşelile de date pe care le conţineau unele opere de-ale sale. Să nu uităm că tot ceea ce dicta sau expunea în prelegerile sale universitate, era stenografiat de anumiţi specialişti în domeniu cum e citat H. Stahl (1877-1942) stenograf, parlamentar şi scriitor, autorul romanului “Un român în lună” şi al volumului “Bucureştii ce se duc” tipărit la Vălenii-de-Munte, în anul 1910, în “O viaţă de om (Orizonturile mele)” confirmând întocmai metoda de lucru a profesorului, căruia i s’a adus învinuirea că scrie neînţeles: “Dar, cum până atunci astfel de acuzaţii nu mi se strigaseră în faţă, direct, chiar şi de ultimul invalid lipsit de creştere, am ostenit încă odată pe d. Stahl primblându-mă de dimineaţa până seara, de mi se rupeau genunchii, ca să-i dictez o istorie a românilor pentru şcoli, pe care o înţelegeam - o ediţie deosebită a şi purtat acest titlu-şi pentru “Poporul românesc”. Poporul românesc nu şi-a bătut capul cu dânsa decât în Ardeal, unde voi spune cum o treceam, ca marfă oprită de cenzura maghiară, iar în învăţamânt câte un fost elev al meu tolera acest manual de credinţă şi căldură doar în cursul superior unde elevi mai dezvoltaţi ar putea să înţeleagă şi “fraza mai încâlcită a lui Iorga”.

Am insistat asupra acestui aspect, fiindcă greşelile strecurate în text puteau, de cele mai multe ori, să aparţină, stenografului şi asta fiindcă, şi aici a greşit, îşi corecta manuscrisul în timpul unei şedinţe la cameră unde mai lua şi cuvântul şi răspundea la problemele ridicate, desigur marele istoric, şi-a citit lucrarea, urmărindu-şi ideile în

timp ce trecea cu uşurinţă peste datele greşite, mai precis spus nu le băga în seamă, deci defecţiunea nu provenea din cine ştie ce slăbiciune a memoriei autorului ci din neglijenta colaborare dintre istoric şi stenograful său, vulnerabil în scrisul său mai ales când îl executa plimbându-se şi era omenesc să nu perceapă exact denumirile întrebuinţate de N. Iorga, mai ales dacă le mai exprima şi cu unele modulaţii ale glasului de tot voalate. Ca om de ştiintă am avut ocazia să-mi corectez spalturile lucrărilor mele trimise de editura respectivă, şi de multe ori rămâneam uimit de mulţimea greşelilor rămase în text, şi nu mi-a fost greu să observ că asta mi se întâmpla ori de câte ori citeam urmându-mi ideile, manoperă prin care nu băgam în seamă cuvintele greşite, conştiinţa mea le înlocuia de la sine încât pur şi simplu nu le vedeam. Ori în cazul lui Iorga un om cu totul excepţional, genial fără doar şi poate, domina încrederea în memoria sa neobişnuită pe care se baza şi entuziasmul lecturii aplicate, neluându-se la socoteală intervenţia destul de decisivă a stenografului, cum de altfel era cazul, nimeni nu putea să egaleze erudiţia lui N. Iorga ori el fără să-şi dea seama s'a lăsat cenzurat şi astfel multe din operele sale poartă greşeli ce propriu zis nu-i aparţin lui. De pildă, nu putem sa-i atribuim lui Iorga faptul că nu ar fi ştiut că Iuliu al II-lea a fost papă înaintea lui Leon al X-lea şi nu după cum se scrie în două rânduri în "Istoria literaturilor romanice" şi alte erori de acest fel, minore dar pot compromite o lucrare mai ales dacă adversarul în persoana lui Mircea Eliade este un om de ştiinţă acrib, în primul rând cu datele ce-i stau la dispoziţie. Ori Iorga, deloc iritat, se vede că i-a dat dreptate tânărului său coleg, căruia i-a explicat că el urmăreşte dezvoltarea ideilor şi nu greşelile de date care oricum sunt inevitabile, şi probabil ca se referea nu atât la formidabila sa memorie cât la stenograful său şi dacă ne gândim la Eul său creator, veşnic pregătit să scrie o nouă carte, vom admite că nu a putut proceda altfel, de unde graba pe care i-o găseşte P. Şeicaru la una din operele sale cele mai slabe, dar dacă le vom cerceta cu atenţie nu balastul greşelilor de date va fi esenţial ci rostul: ideilor insuficient sesizate în învălmăşeala evenimentelor ce alcătuiesc istoria ca pe o memorie a omenirii.

Pamfil Şeicaru consideră ca istoricul N. Iorga s'a realizat într'o formă superioară în monumentala sa Istorie a Românilor, la care a lucrat mai bine de o jumătate de secol: "A fost ultimul şi cel mai frumos dar pe care l-a făcut Iorga neamului său".

Ni se redă pasajul scris de N. Iorga după ce Miron Costin a fost smuls de gâzii lui Constantin Cantemir din mijlocul familiei: "Ar fi putut în 1691, să nu-i îngăduiască timpul de rugăciune slujitorii lui Cantemir, căci asupra bătrâneţilor sale el îşi mântuise sufletul ridicând către Dumnezeu rugăciunea faţă de neamul său." Letopiseţul Moldovei.

Şi P. Şeicaru se întreabă: Scriind aceste rânduri închinate străbunului istoriografiei româneşti, se gândea, oare, N. Iorga că destinul îi rezerva o moarte similară?

Autorul cărţii de faţă ne aminteşte că de la 1906 până în preziua morţii sale, N. Iorga a fost timp de 34 de ani gazetar, marele succesor al lui Eminescu în presa românească. Poseda arta de a caracteriza în câteva linii precise, viguroase, portretul

unui scriitor, să contureze trasăturile esenţiale ale unui curent de idei, să redea atmosfera unei epoci sau ambianţa spirituală a unei opere. În culegerea “Oameni cari au fost” prin scurte creionări, înfăţişează, cu putere de viaţă un om, realizând o sinteză plină de expresivitate. Toate aceste calităţi înzestra pe gazetarul N. Iorga cu un har de publicist, rar întâlnit, în prea noastră, în sânul ei savantul îşi păstra unicitatea sa de caracter.

Când Iorga a împlinit 60 de ani, P. Şeicaru a vorbit la Teatrul Naţional din Bucureşti despre gazetarul N. Iorga. Pentru pregătirea conferinţei recitise articolele scrise înainte cu 16-17 ani adunate în volumul “Războiul nostru în note zilnice”, multe din articole erau adevărate poeme în proză. Din toate, maestrul ar reproduce articolul “Căluţii noştri” în care evoca acei cai ţărăneşti rechiziţionaţi de armată, rezistenţi la frig şi foame, cădeau în ham la marginea drumului unde mureau privind la soldaţii care se îndepărtează. Emoţia trecuse în rândurile articolului de unde subsista ca parfumul în interiorul unui flacon. "La Iorga emoţia are spontaneitatea unui plâns, a unui ţipăt de durere, bătaile inimii dau ritmul frazei ... Războiul nostru în note zilnice palpită de emoţie sinceră, directă făcând inutilă alambicarea savantă a frazelor desăvârşit compuse. Această lipsă de artificialitate literară şi redarea exactă a impresiilor fac valoarea articolelor lui Iorga".

În Martie 1924 P. Şeicaru şi-a luat răspunderea să reformeze Neamul românesc astfel a adus în redacţie pe cunoscuţii Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, secretariatul de redacţie l-a încredinţat lui Ion Dragu deci exact cu echipa cu care în Nov. 1924 a scos Cuvântul cu Titus Enacovici.

După o săptămână “Neamul românesc” încetase să mai fie un ziar confidenţial, în capitală de la 90 de exemplare s’a ajuns la 2.400. În Iulie, de necrezut, N. Iorga a cerut să plece din redacţie N. Crainic, Cezar Petrescu şi Victor Ion Popa. Nefericitul caracter al omului uşor infiuenţabil se răzbunase fiindcă izgonise un om de casă, Vlădescu-Răcoasa: “Superior înzestrat găsindu-se în împrejurări prielnice N. Iorga nu a reuşit totuşi, să fie ceea ce se putea aştepta de la el, numai datorită temperamentului, firei lui nestatornice şi imensei-aproape copilăroase, ca sa nu zicem bolnavicioase-vanităţi. Ne-am putea servi de o imagine: în preajma unui nuc bătrân, a cărui coroană lasă o umbră, amplă nu poate prinde rădăcini nici cel puţin un arbust. În preajma lui N. Iorga nu a rămas nici un om de valoare şi nu din pricina firei schimbătoare a oamenilor cari nu se vroiau umbriţi de uriaşa personalitate, ci pur şi simplu datorită faptului că orice om de autentică valoare îl incomoda.”

Unul din primii devotaţi ai profesorului a fost Vasile Pârvan, atât în anii de studenţie cât şi în timpul studiilor din Germania, el se considera un elev al lui Iorga. Relaţiile s’au răcit, profesorul fiind înfuriat de spiritul independent al fostului său elev. La “Semănătorul” a fost Ilarie Chendi a cărui admiraţie sinceră pentru N. Iorga nu a putut-o coborâ la vulgară adulare. Vioiciunea spiritului critic şi independenţa caracterului nu i-a fost pe placul profesorului care se simţea mai bine în societatea mediocrului Ion Scurtu astfel că într’o zi Ilarie Chendi a părăsit Semănătorul,

arătându-şi necazul într'o serie de articole publicate în Viaţa literară, articole îndrăcite ca vervă.

După experienţa lui de la Neamul românesc Pamfil Şeicaru ajunge la următoarele concluzii. "Colaborarea cu N. Iorga era aproape imposibilă, deoarece era de-ajuns ca unul dintre oamenii lui de casă, din diverse motive să nu-i convină anumite persoane, ca insinuările mincinoase să-şi producă efectul. N. Iorga evita explicaţiile clare, se limita îm a bombăni, evita privirea, răspundea pe jumătate, cu aerul unui copil care este îmbufnat. Veşnic era victima unui lingău care îi şoptea o minciună. Dintr'o experienţă proprie am putut cunoaşte toate fazele prin care trecea profesorul atunci când cădea victima unei intrigi."

Şi conclude oarecum nedumerit: "Nici azi nu-mi pot explica de ce i s'a năzărit lui N. Iorga, că redacţia era o cafenea literară cu pălării calabreze, când niciunul dintre cei vizaţi nu purta pălarie cu borul larg. Forfoteala intrigantă a unui anturaj de nulităţi, găsea în credulitatea lui N. Iorga teren prielnic spre a obţine îndepărtarea oricărui om de valoare".

După cum se vede maestrul nu idealizează, nici nu face din el un mit, din contră consideră că nu mai spunând adevărul despre un om, fie oricât de genial poţi să ajungi să-i pătrunzi esenţa veşnică a spiritului, neuitând că şi soarele îşi are petele lui dar atunci un biet om muritor. Pe acest material, şi numai pe el, se pot dura treptele ce înalţă spre unica şi adevărata cunoaştere.

Cu siguranţă Pamfil Şeicaru se afla, şi o ştia şi el, în preajma a ceea ce are omul în el mai de preţ, mai înălţător. De-aceea, nu întâmplător, chiar după caracterizarea firii lui N. Iorga deloc încurajatoare, mai realizează un pas în direcţia acelui glas interior numit Excelsior. Cum se spune numai din lacuri pe fund cu noroi cresc nuferii albi, ai luminii. O scădere a naturii umane legate de un pumn de ţărână iscă azurul ce creşte numai în cer. Maestrul ca autor îşi explică personajul, dând Cezarului ce e al Cezarului şi sfinţeniei din om ce ţine de sfinţenie. Şi aici se evidenţiază acea dualitate a sufletului, una ce-l trage indiferent cu ce mijloace spre voluptăţile pământului şi cealaltă ce-l poartă pe aripile Pegasului la cei nemuritori de pe câmpiile Elizee ale raiului păgân. (Faust de Goethe)

Atare structură duală îi descrie autorul în fiinţa cea de toate zilele şi în cea nu de toate zilele: "Se mişca înafară de viaţa cotidiană, de viata reală, aşa cum cineva deşteptat brusc din somn, amestecă, în primele momente, într'o învălmăşeală a conştiinţii rezidurile somnului cu realitatea cu care începe sa ia contact. N. Iorga, apare participând cu toată intensitatea la tot ce formează neastâmpărul actualităţii, vedea toate aspectele acestei actualităţi ca deşteptat din visarea documentelor pe care le cercetase. S'ar parea să şi-a cheltuit cea mai mare parte din energie într'o intensă activitate politică, începută în ziua de 13 Martie 1906 şi sfârşind brusc prin tragica lui moarte; - de fapt, inventariind cărţile pe care le-a publicat, evaluând timpul cerut să le scrie, ajungi la concluzia că accentul vieţii lui a fost pus pe studiu, nu pe agitaţia

politică. Chiar faptul că nu a dat nicio atenţie partidului şi nici nu s'a trudit să-i dee o consistenţă, deşi avea toate mijloacele, s'o facă este o indicaţie al redusului interes pe care îl acorda vieţii politice. A fost toată viaţa un om de bibliotecă, un pasionat cercetător de documente; în această adâncire în trecut firea lui romantică a găsit climatul prielnic exaltării imaginaţiei care predomina la Iorga."

E şi o introducere pentru a ne relata unele întâmplări din viaţa savantului, prin care ni se relevă pitorescul N. Iorga, tocmai fiindcă îi lipseşte orice interes pentru viaţa politică, o desconsideră.

În 1935 când Societatea Naţiunilor au votat sancţiuni economice împotriva Italiei, N. Iorga se afla la Haga invitat de Universitate ca să ţie o serie de conferinţe. Unul din susţinătorii sancţiunilor, alături de Beneş era şi N. Titulescu, astfel că legaţia intrase în panică auzindu-l pe Iorga că vrea să dea unele declaraţii presei pentru a condamna decizia luată şi să arate că opinia publică românească nu-l susţine pe Titulescu.

Pentru a-l îndepărta pe Iorga de presă, cei de la legaţie au obţinut permisul ca N. Iorga sa cerceteze arhiva familiei Orange, altfel greu accesibilă. În acel moment Iorga uitase de sancţiunile date de Societatea Naţiunilor şi câteva zile a fost cufundat în cercetarea documentelor familiei Orange. Profesorul părăsea Olanda în culmea fericirii şi numai în tren şi-a amintit de misiunea sa politică, neîndeplinită. Iată un exemplu din care reese că istoricul Iorga sacrifica, permanent, pe omul politic.

În timpul războiului la Iaşi, N. Iorga a scris "Îstoria relaţiilor ruso-române" şi cu toate că Ionel Brătianu îl îndemna la prudenţa, omul de ştiinţă Iorga a scris tot ce-i puneau la dispoziţie documentele referitoare la politica perfidă rusă privind principatele române, aşa dar istoricul sacrifica omul politic scriind cu toată obiectivitatea ceea ce i se cerea să mai îndulcească p'ici pe colo în părţile mai importante. În 1937, Iorga i-a spus maestrului Şeicaru, despre această lucrare publicată în 1917: "Brătianu s'a supărat, dar evenimentele au dat dreptate istoricului, nu omului politic tributar imediatului".

În Decembrie 1920, când Take Ionescu forma guvernul, sortit să dureze numai 40 de zile, i-a cerut lui Iorga să-i recomande un ministru dintre membrii partidului său şi el a designat pe un oarecare Ştefan Băluţă. Dar cum individul a fost un funcţionar inferior la Poştă dat afară pentru nişte nereguli, Take Ionescu i-a cerut lui Iorga un inginer pentru ministerul de comunicaţii şi profesorul şi-a amintit că cu câteva zile mai înainte s'a întâlnit cu un coleg de la liceul din Botoşani, inginer care locuia la Bucureşti, un om tare cumsecade. Take Ionescu a acceptat bucuros propunerea considerând cazul Ştefan Băluţă definitiv încheiat.

A urmat o aventură ca în filme până l-au găsit pe fostul coleg al lui N. Iorga; însfârşit a fost trimis generalul Nicoleanu la domiciliul său pentru a-l anunţa pe inginerul Cihodariu că la recomandarea dlui profesor Iorga a fost numit ministru de Comnunicaţii. După ce omul s'a mai liniştit susţinând ca n'a fost niciodată partizanul

politic al colegului său N. Iorga, totuşi ordinul trebuia executat, s'a spart dulapul în care i se afla fracul şi generalul i-a pus pe piept una din decoraţiile sale, pentru ca astfel să arate ca un ministru.

Întâmplarea e o comedie ce ar fi putut-o scrie Gogol, atâta e însă plină totodată şi de durerea celui ce îşi zice cu multă amărăciune că astfel se face politica la nivelul cel mai înalt în România.

Pamfil Şeicaru mai insistă în continuare: "El nu impunea prin atitudinea lui trufaşă nimănui ceea ce am putea numi pateticul distanţei; numai prestigiul lui, acel magnetism al privirii conştiinţa fiecăruia de covârşitoarea lui superioritate determinau pateticul distanţei. Nu am fost niciodată un om din anturajul lui N. Iorga; independenţa firii mele, spiritul meu "frondeur" făcea imposibilă o frecventare cotidiană a profesorului. Raporturile noastre au rămas cordiale şi excepţional m'am bucurat chiar de un privilegiu: accepta să menţin legături de prietenie cu oameni pe care el îi vrăjmăşea. Ştia că am raporturi cu C. Stere şi nu i-a condiţionat raporturile cu el de ruperea relaţiilor cu C. Stere. Când C. Stere a împlinit 70 de ani am scris un articol în "Curentul", în care subliniam marea nedreptate ce se făcuse acestei mari personalităţi a vieţei publice româneşti. Nu mi-a vorbit de articol şi nici nu a făcut vreo remarcă răutăcioasă".

Ajungem la unul din cele mai interesante capitole ale cărţii, intitulat "Necunoscutul N. Iorga", de fapt ne este descris aşa cum a avut ocazia să-l cunoască numai Pamfil Şeicaru în cea mai tainică intimitate sufletească, atunci când poţi privi în lăuntrul său, ca pe o gură de fântână, în fundul căreia se deschide nemărginit cerul.

De la început aflăm că lui N. Iorga îi plăcea să-l aibe tovarăş pe P. Şeicaru în călatoriile pe care le făcea în Iungul şi latul Olteniei: „Deobiceiu ne punea C. Făgeţel de la Craiova, maşina lui la dispoziţie. Erau singurele prilejuri când N. Iorga, departe de bibliotecă, se deschidea sufleteşte."

Odată l-a întrebat dacă şi-a pus prolema morţii, problemă deloc cutremurătoare pentru cineva care făcuse războiul. L-a impresionat privirea dureroasă a profesorului, căci el avea o îngrozitoare teamă să mediteze asupra morţii şi a sensului vieţii. Din ce a spus atunci, reeşea ca în conştiinţa sa se definea ca un leitmotiv de o infinită tristeţe, sentimentul neantului, părea că-i impregnase sufletul versurile lui Lucreţiu din "De natura rerum".

Încă şi după atâţia ani îl urmăreşte infinita tristeţe surprinsă în privirile lui N. Iorga şi îşi punea aceeaşi întrebare ca şi atunci: oare nu cumva în febra activităţii se găseşte la origine nemilosul stimulent de a nu se concentra în taina sufletului, unde ar putea să întâlnească neliniştitoarea problemă a morţii? La intensitatea vieţii lui intelectuale, problemele fundamentale ale existenţei dacă ar fi devenit teme ale vieţii sale interioare, am fi avut în literatura românească un nou Blaise Pascal. Poate că aceeaşi teamă de interiorizare ar explica faptul că Iorga nu a iubit muzica, sau dacă termenul

de a iubi era prea exagerat ar fi de spus că Iorga nu avea nici sensibilitate nici interes pentru muzică: “Predomina la el plasticul - ca la toţi romanticii - şi din spectacolul naturii îşi umplea sufletul cu culoarea, cu desenul, avea din acest punct de vedere, o factură elină a sensibilităţii”.

Muzica este prin natura ei, abstractă, de aceea ne sensibilizează sentimentul infinitului al neantului, este metafizica sonoră. Muzica ne strânge gândurile ce hoinăresc în freamătul lumii externe, ne interiorizează gestul reflex a închide ochii când ascultăm o muzică aleasă, se află sensul pe care ea îl are, închide porţile spre ce este afară din noi şi ne deschide propriul nostru suflet, genunea pe care o avem fiecare în noi. N. Iorga se vroia mereu în afară, se risipea într’o cascadă de cuvinte scrise sau rostite, ca şi când s’ar fi temut de dialogul interior şi aceasta s’a resimţit în ceea ce a format neastâmpărul contradicţiilor vieţii lui.”

Maestrul nostru, autorul acestei excepţionale cărţi despre Nicolae Iorga, nu numai că posedă sensibilitatea de a trăi în profunzime opera de artă, în general, şi muzica în special dar posedă harul de a-şi defini extazele în cuvinte, ceea ce încăodată îi certifică talentul poetic pe care-l are, cu prisosinţă. Gestul de a închide ochii izolându-te mai bine de cele de afară, în tainele interioare ale sufletului tău, îmi aminteşte de dirijorul Karajan, cu obiceiul său de a dirija cu ochii închişi, dar nu mai dupa ce a atins o măestrie inegalabilă. Odată ce dirijoratul este o artă externă a fost nevoie de o muncă - îndelungată pentru a învinge toate obstacolele, sufletul său astfel să cadă în domeniul specific al muzicii pure aflat în interiorul fiinţei, spiritualizând fiecare gest, omul se confruntă cu problemele existenţei şi sensul destinului raportat la dimensiunile neantului şi ale morţii.

Pe drept, maestrul îl consideră pe N. Iorga un tip cu înclinări exterioare, plastice, nu gustă metafizica indiferent de ce natură, dar nu aş fi de părere că le are orice romantic, când se ştie prea bine că cei mai de seamă compozitori sunt romantici. Mai mult aş crede că predispoziţia spre plasticitatea şi culorile de origine exterioară la N. Iorga corespundunei facturi eline a sensibilităţii sale, deci de esenţă, predominant clasică.

În calătoriile făcute cu profesorul în Oltenia nu se găseau arhive dar întâlnea biserici vechi. Cum vedea o biserică, întreba în ce sat era şi atunci ştia dacă biserica are vreo valoare istorică. Trecând printr’un sat din Dolj, Braloştiţa, N. Iorga ceru şoferului să oprească. Era ctitorită de Argetoieni, zicea el, de un bătrân ban al Craiovei, preciza anul şi împrejurările zidirii ei. Intrând în biserică s’a dus în altar, unde a descoperit o veche Evanghelie, pe care a răsfoit-o până a dat de o însemnare a preotului de pe vremea unei vizite turceşti prin ţară. Apoi a căutat o lumânare pe care a înfipt-o în vârful unei mucăriţe rugându-l să i-o ţie în josul unei inscripţii pe care o transcrisese cu un interes deosebit. Totul a durat cam un sfert de oră şi e de menţionat că atare scene se repetau cu zecile în cursul călătoriilor prin Oltenia.

Într'o vară şi-a arătat dorinţa ca P. Şeicaru să-l însoşească într'o lungă excursie de la Turnu-Severin, Orşova, Baia de Aramă, Tg. Jiu, Bumbeşti şi apoi pe valea Jiului. Îl interesa spaţiul unde a activat comandamentul generalului Dragalina în primul război mondial, ori cum ştia că maestrul a luptat în regimentul de Infanterie 17 Mehedinţi, găsea că era cea mai bună călăuză. Călatoria-pelerinaj a fost descrisă de N. Iorga în "România cum era până în 1918" (două volume, 1939 şi 1940), vom cita pasajul din cartea maestrului P. Şeicaru:

"Trecând prin regiunile de supt munte, a căror tragedie mi-o descrie, emoţionat, un ofiţer al marelor lupte, scriitorul Pamfil Şeicaru, revăd Tismana, care-mi rezervă descoperiri: candele de argint date în amintirea boerului Vlăduţ, de la sfârşitul veacului al XVII-a şi, mai ales în uşa paraclisului, prefăcut din grajd de vite în capelă absolut nouă, având duioasa notă a vitraliilor dăruite în amintirea fiului mort în accident al lui Coşbuc, vechiul privaz de piatră a lui Nicodim ctitorul ... Sunt uşoare desemne înflorite de o linie dură, fără nimic din pompa celuilalt cadru de piatră, din secolul al XVII, care duce la biserica cea mare" (vol. I, pag. 44-45).

Iată şi fragmentul ce aparţine de mărturia din războiul prim al marelui ziarist: "Cu ce încordată atenţie m'a ascultat când reconstituiam bătălia de la Raşoviţa. Trecuseră aproape 20 de ani, dar impresia luptelor la care am luat parte rămăseseră neşterse, proaspete ca şi când pe acele locuri poposise sufletul nostru şi nu se mai putea deslipi. Eram cum este firesc, emoţionat când povesteam, simţeam parcă prezenţa camarazilor cu cari atacasem satul Raşoviţa. Şi profesorul se contaminase şi el de emoţia mea, îi erau ochii aprinşi ca şi cum gândurile lui s'ar fi împărtăşit din elanul atacului dat de soldaţii români contra inamicului".

N. Iorga şi-a amintit că din satul Raşoviţa era generalul Raşoviceanu, i-a vizitat casa părintească, o casă mică de lemn, în curte se zbenguiau nepoţii generalului îmbrăcaţi în pitoreşti costume tărăneşti. El i-a povestit că la Iaşi, când sovietul de soldaţi al unui corp de armată rusesc, au vroit să aresteze familia regală şi să proclame republica, generalul Raşoviceanu în fruntea unui pluton de soldaţi a pătruns în sediul lor şi a arestat 300 de delegaţi care n'au îndrăznit să se opună generalului român, scund de statură cu mustaţa blondă, amintind pe Taras Bulba de Gogol.

În acele momente, aflat atât de aproape de N. Iorga, maestrul îşi dă seama de anumite realităţi care în alte împrejurări nu-i apăreau atât de evidente: "Numai întovărăşind pe N. Iorga pe aceste drumuri, am putut cunoaşte profunzimea iubirii lui de neam, intensitatea cu care participa la istoria poporului român, profesorul animator al unui adevăr sentimental, dar nu mai puţin, vital pentru existenţa neamului. Permanent verificam că imaginaţia lui era în serviciul patriei".

Ar fi interesant, comentează P. Şeicaru, ca un specialist să studieze vocabularul lui N. Iorga, el îşi exprimă nuanţele prin substantiv şi verb, nu prin adjectiv şi foseşte foarte puţine neologisme şi repune în circulaţie cuvinte uitate descoperite de el în cronici, în documente, în inscripţii sau însemnări pe marginea unor cărţi bisericeşti. Forma de

frazare ca şi prospeţimea vocabularului sunt în limbajul lui Iorga tipic ţărăneşti. A auzit pe mulţi politicieni vorbind ţăranilor, printre ei chiar pe Ion Mihalache, la alegerile din 1920 dar niciunul nu poseda vocabularul, argumentaţia pur ţărănească, aşa ca Iorga în cuvântările sale. Şi autorul mai adaugă un gând privitor la esenţialitatea firii lui N. Iorga: "Dar, spre deosebire de ţărani, cari sunt sceptici şi bănuitori dintr'o lungă şi dureroasă experienţă, N. Iorga era de o naivitate care îl facea victima facilă a oricui. Era de bună credintă şi se mânia grozav atunci când i se punea buna-credinţă la îndoială".

De o rară corectidine, N. Iorga nu acorda banului nicio importanţă, idealismul lui era autentic şi la baza acţiunilor sale nu a stat niciodată interesul material. Era cumpătat la mâncare, rareori bea câte un pahar de vin sau din vremea studenţiei în Germania a prins gustul să bea un pahar de bere rece. Într'o zi l-a invitat pe marele ziarist să bea cu el o bere la Berăria Azuga, de lângă Teatrul Naţional. La plată căutându-se în buzunar a constatat că nu are bani destui în buzunar să achite consumaţia. L-a salvat coana Catinca, soţia lui şi ea de faţă, profesorul trăgând concluzia că în ultimul timp toate s'au scumpit, din această cauză are întotdeauna bani mai puţini decât costă un lucru.

Una din pasiunile acestui ascet al spiritului erau anticarii, în drum spre ei ades putea fi văzut cu servieta sub braţ, plină doldora de cărţi. Anticarii îl iubeau şi de cele mai multe ori îi acceptau trocul stabilit de domnul profesor, în loc de bani pe alte cărţi, îşi dădea cărţile proprii. Scotocea prin rafturi până dădea de o carte ce-l interesa. Odată i-a arătat autorului nostru o primă ediţie din Rivarol şi una din Paul Louis Courier tipărită în 1828 la Bruxelles, se trudea să descifreze semnăturile pe cărţi pentru a şti cui aparţinuseră. (Două ediţii rare: Rivarol Antoine zis conte de Rivarol (1757-1801) literat şi jurnalist francez, celebru pentru polemica sa viguroasă şi cuvintele sale pline de spirit.

P.L. Courière de Meré (1772-1825) polemist temut, cu înclinaţii helenistice, a tradus într'o limba elegantă pe Daphmis şi Cloe. Asasinat de proprii săi paznici de vânătoare. A rămas cunoscut şi prin corespondenţa sa de un aticism remarcabil).

Merită să redăm ultimul paragraf scris pe măsura aleasă a întregii cărţi, inclusiv al capitolului pe care tocmai l-am dezbătut. Iată-l: "După ce profesorul termina de cotrobăit, anticarul, scotea o carte veche românească, o ediţie rară, consultându-l asupra valorii. Ochii lui N. Iorga se iluminau de fericire, întorcea foile cu grijă plină de delicateţă parcă era eroul lui Anatole France din "Le crime de Silvestre Bonard". Aprecia exact valoarea cărţii şi apoi adăuga o rugăminte, aceea de a o vinde Academiei Române. Acolo în cuprinsul strâmt al prăvăliei anticarului, se simţea fericit, ca un beţiv într'o pivniţă bine asortată. I se vedea bucuria în priviri, în agilitatea mâinii scotocind prin rafturi; nu-l interesa nimic din tot ce era în preajma lui: cărţile îl vrăjeau".

Ne mai rămâne, pentru a ne încheia scurta analiză să ne ocupăm de ultimul capitol al cărţii intitulat “N. Iorga exemplar unic al culturii românesti”.

În 1939 P. Şeicaru intenţiona să scrie o antologie a pamfletului românesc şi l-a rugat pe Iorga să-i scrie prefaţa. Desigur ideea l-a entuziasmat, găsea că spiritul pamfletar al românilor era moştenit de la ascendenţa noastră latină. Cu acea ocazie, i-a vorbit despre pamfletele care abundau la romani şi i-a schiţat planul prefeţei care urma să fie un adevărat studiu introductiv la pamflet. Deci a strâns un bogat material şi în primăvara anului 1940 s’a prezentat profesorului să îl prezinte. Î-a expus planul cronologic al lucrării şi când l-a întrebat cu cine începe i-a răspuns că se înţelege cu “Arhondologia Moldovei”, de paharnicul Sion: un admirabil pamfletar cu vervă şi venin în călimară.

Iorga l-a întrebat dacă a citit Arhondologia Moldovei, şi primind un răspuns afirmativ, îl întrebă cum de îndrăzneşte să-i ceară să scrie o prefaţă la o carte care la o antologie a pamfletului românesc îl menţionează pe porcul de Sion care îşi bate joc de Arghiropol, bunicul mamei lui?

P. Şeicaru încearcă să-l apere pe Sion dar profesorul e de părere că Gheorghe Sion minte ca un porc, calomniază pe Arghiropol. Să admitem că Iorga în calitatea sa de ascet al spiritualităţii româneşti, de a cărui onestitate nimeni nu o pune în discuţie face deosebirea dintre pamflet şi calomnie ceea ce mulţi nu ştiu, trec aceste graniţe ale bunului simţ la care obligă cea mai elementară moralitate a scrisului.

Orice argumentaţie se arată de prisos, chiar dacă Gheorghe paharnicul nu ar fi depăşit legile pamfletului, hotărârea lui N. Iorga e definitivă, nu va scrie o prefaţă dacă va menţiona pe Sion cu mincinoasa lui Arhondologie şi când autorul admite că nimeni nu-l va obliga să menţioneze portretul pe care i-l face Sion lui Arghiropol, replica nu întârzie să vină din partea lui N. Iorga: “Da, dar 'Arhondologia Moldovei' este o carte uitată şi menţionând pe Sion, reproducând din el, vei ispiti un editor să retipărească cartea, ca să-mi necinstească strămoşul, om de treabă şi învăţat”.

Confruntat cu o logică de fer, lui P. Şeicaru nu i-a mai rămas decât posibilitatea de a renunţa la reproducerea din Sion pentru a avea prefaţa profesorului. Când i-a adus acest lucru la cunoştiinţă s’a bucurat din tot sufletul. Din păcate evenimentele ce-au urmat ne-a lipsit de un studiu scris de Iorga asupra pamfletului, el însuşi fiind un pamfletar de
temut.

Rămân gândurile maestrului în legătură cu atitudinea lui N. Iorga privind răfuiala sa cu un personaj istoric, de unde îl scoate cu totul subiectiv: “În toate manifestările lui regăseam acelaşi amestec de capriciu, naivitate, bosumflări de copil răsfăţat şi de curat autentic idealism. Prin forma personală excesiv de impresionistă, prin mişcarea frazei şi prin culoarea ei, prin incapacitatea lui de a lua contact cu realitatea, N. Iorga se definea ca un romantic. Şi chiar pasiunea de a scormoni cenuşa secolelor şi a

însufleţi texte din care viaţa de mult s'a stins, sunt trăsaturi romantice. Individualismul nepotolit al romanticilor, îndepărtat prin rigiditatea lui morală şi pasiunea senzuală a acestora. Iorga a schimbat-o în voluptatea curiozităţii intelectuale. Stilul, omul au fost tipici romantici. Spontaneitatea, mişcarea ideaţiei se simt la el strânse, mutilate de un stil exact scrupulos de factură clasică, exact ca la toţi romanticii".

Şi, în continuare ni-l descrie pe N. Iorga, dincolo de instabilitatea manifestărilor exterioare, după felul cum se simţea în tovăraşia copiilor. Astfel la Veneţia în drumul pe care-l parcurgea de la Casa română până la Bibliotecă era însoţit de copii, acestora le spunea poveşti, le dădea bomboane, iar neastâmpăraţii ştrengari îl ascultau pe "bunul bărbos" care cunoştea atât de bine trecutul Veneţiei: "Era îndrăgit de acest oraş în care nu se auzia sunetul claxoanelor şi care da iluzia că timpul a trecut pe alăturea, lăsând pe fiecare să mediteze melancolic asupra trecutului bogat în fapte măreţe".

Autorului îi trec prin minte atâţia care au îndrăgit Veneţia, le-a plăcut să trăiască potolit şi să viseze, ca John Ruskin, în oraşul lagunelor a scris "Pietrele Veneţiei" şi "Repausul sfântului Marcu". Nietzsche scria prietenului său Gast ca să-şi odihnească ideaţia lui mereu agitată, că iubea Veneţia cu limpiditatea chemărilor gondolierilor, iar noaptea cântecele pline de pasiune şi melancolie. Îi mai mărturisea lui Gast că are impresia că se află sub porticile cetăţii Efes unde Heraclit cel obscur dialoga cu discipolii săi, uitând agitaţia Grecilor şi neliniştile ameninţătoare ale Asiei.

Ori dacă Nietzche visa în Veneţia la meditaţiile filozofilor greci, N. Iorga căuta în Veneţia arhivele republicii unde era sigur că va găsi mărturii privitoare la istoria naţiei sale: "Nici frumuseţea plină de vrajă a Veneţiei, nici muzeele nu-l ispiteau, era dominat de o singură pasiune: să afle documente cât mai multe, pe baza cărora să facă cunoscută istoria neamului românesc. El cerea istoriei nu numai o precizare a fizionomiei poporului român ci şi un îndreptar al prezentului ... N. Iorga şi-a mărturisit disciplina vieţii lui în aceste rânduri dintr'un discurs rostit în Decembrie 1937 la Braşov: "Atunci când vii cu o idee, trebuie ca această idee să fi ieşit din sufletul tău, trebuie să fi închis viaţa ta întrânsa şi trebuie ca munca ta să fie împletită cu ideile pe care le reprezinţi. Întreaga lui viaţă s'a împletit cu o singură ideea, de a servi istoria neamului românesc."

Totuşi am da o interpretare ontologică, legată de destinul profesorului, reîntorcându-ne la scena cu copiii Veneţiei în care găsesc o semnificaţie mult mai adâncă. Legătura savantului cu copiii este una de structură sufletească, profesorul se simte mai bine în societatea lor ca a adulţilor, are o naivitate de copil, în ce-l priveşte nu e o metaforă că geniul rămâne de-a lungul întregii sale vieţi un copil. Iar să ne gândim la prinţul Miuşkin din Idiotul de Dostoievschi, tocmai această nepotrivire cu realitatea vieţii i-a adus şi lui pierzania, recade pentru totdeauna în tenebrele bolii, pe când neînţeles de confraţii lui adulţi, sufletul de copil al lui N. Iorga i-a provocat moartea fiind asasinat, de nişte feţe negre ale istoriei neamului nostru.

Se cuvine să dăm ultimul cuvânt autorului, Pamfil Şeicaru, omagiindu-l pe cel ce i-a fost şi lui un nobil model de luptă şi ideal în viaţă: "Un fenomen al vieţii intelectuale româneşti, un exemplar unic de energie spirituală închinată neamului românesc. Şovăielile caracterului nu scad din valoarea operii ... N. Iorga anahoret al unui cult, istoria României, rămâne în amintirea generaţiilor viitoare grandios şi neverosimil."

P.S. Cum bine se poate observa relaţiile lui Pamfil Şeicaru cu N. Iorga au fost mereu excelente, n'a existat între ei nici cel mai mic seism de neînţelegere, primul împărtăşea pentru profesor o neţărmurită admiraţie şi un respect deosebit, cartea de faţa dedicată lui N. Iorga este o demonstraţie clară ce nu mai cere nicio discuţie. La rândul său N. Iorga îl preţuia pe Pamfil Şeicaru mai mult decât pe oricine din jurul său, permiţându-i să aibe legături cu oameni pe care el nu-i agrea (de pildă C. Stere) şi îi acorda cinstea de a-i fi călăuză în călătoriile din Oltenia.

Nicolae Iorga nu şi-a ascuns sentimentele adică le-a manifestat în scris lăudând activitatea lui Pamfil Şeicaru imediat după război, în cartea "O viaţă de om", despre pelerinajul lor la Rasoviţa a amintit în "România înainte de 1918" lucrare apărută în două volume în 1938-1939, pe când în 1940 urma să-i scrie prefaţa la o carte pe care Şeicaru o scria despre pamflet; deci N. Iorga nu avea nici un motiv să recurgă ori neloial nu se poate să se presupună că ar fi fost-ia acea butadă privind un şantaj, un etaj prin care Pamfil Şeicaru ar fi construit în 1938 Palatul Curentului. Deci avem de-aface cu o grosolană calomnie!!! Exact ca toate celelalte ce i s'au adresat, dar numai pe la spate.

7. O falsă istorie literară

Colegul nostru, Aurel Tita a înfraţişat câteva pagini mai înainte, activitatea de critic literar a lui Pamfil Şeicaru, îndreptăţită de cele trei predominante ale personalităţii sale: o vastă şi mereu împrospătată cultură; un ascuţit simţ de discernământ al frumosului în arta scrisului şi o sinceritate ce, exclude complezenţa. Publicăm spre exemplificare, articolul în care a prezentat cititorului "Curentului", Istoria literaturii române a dlui G. Călinescu.

7.1 Gh. Călinescu: Istoria literaturii române

În toată aceasta perioadă vulcanică a istoriei, atenţia este confiscată de succesiunea evenimentelor militare, de înlănţuirea politică a acestor gigantice ciocniri de forţe, fără să mai rămână timp pentru observarea fenomenelor literare şi artistice. Cine mai are disponibilităţi pasionale să le cheltuiască într'o desbatere literară? Şi cei vechi observaseră că muzele tac cât timp durează larma bătăliei; cum ar mai putea să aibă glas, în această epocă de încleştare apocaliptică a unor forţe a căror opoziţie nu-şi află eşire decât în exterminarea învinsului? Fiecare caută să înţeleagă ceva şi nu izbuteşte, iar spaima îi sporeşte necontenit, evocând, ne imaginăm groaza vietăţilor contemporane unei treceri de la o eră geologică la alta. Experienţele trecutului

alimentează judecăţile noastre. Confruntăm totdeauna ce se întâmplă azi cu ce s'a mai întâmplat cândva. De aci, starea noastră sufletească în faţa unor fenomene pe care nu le mai putem înţelege cu datele unei experienţe recente. Vrem să judecăm războiul actual cu învăţămintele culese din războiul trecut şi nu izbutim, ne încurcăm, suntem şi mai dezorientaţi.

Într'o asemenea atmosferă de tragică îngrijorare, cine se mai poate smulge spre a se refugia într'o desbatere literară? Cine afla liniştea necesară pentru atenta cercetare a unui eveniment literar?

Chiar dl. G. Călinescu, atât de excentric în manifestările sale, nu a izbutit să scandalizeze suficient pentru a întreţine în jurul volumului său, "Istoria literaturii române", acea învălmăşeală de pasiuni pe care a urmărit-o. Câteva articole şi în câteva săptămâni "scandalul" a fost dat uitării.

Orice atitudine excentrică este un artificiu de originalitate, voinţa de a provoca atenţia cu orice preţ, turburând monotonia judecăţilor acceptate, formând noui lozinci, un nou stil, respingând valorile admise, spre a aşeza pe soclurile gloriilor consacrate noui idoli.

Maurice Barrès, evocând începuturile literare mărturisea, cu o indulgentă ironie bucuria de a fi izbutit să "scandalizeze", adică să smulgă fie şi sub forma unei furioase reacţiuni, atenţia pontifilor literaturii, ca să se ridice din anonimat. Dl. G. Călinescu păstrează o psihologie de debutant în metodele pe care le întrebuinţează, abuzul artificiului de originalitate. Maurice Barrès se declara - fireşte la 20 de ani - gata de a proclama geniu pe cine-i recunoaşte talentul; dl. G. Călinescu, la 40 de ani, este gata să-ţi acorde un loc în "istoria literaturii române" dacă îi recunoşti geniul. Această ambiţie oarecum naivă de adolescent ne surprinde, fiindcă anii dau acele corective ale scepticismului tuturor entuziasmelor, ne coboară de pe înălţimile trufaşe ale absolutului, pe văile relativului. Or, dl. G. a rămas tânăr, de o surprinzătoare tinereţe în graba cu care lucrează, în suficienţa afirmaţiilor în siguranţa agresivă a formulărilor şi chiar în uşurătatea cu care poate falsifica o istorie literară. Dacă am socoti lucrarea dlui G. Călinescu doar ca un simplu fenomen literar, ca un roman, ca o piesă de teatru, un volum de versuri, sau chiar unul de studii critice, fără îndoială că nu ne-ar fi oprit atenţia. Dar o "Istorie a literaturii române" depăşeşte cadrul literar.

Dl. G. Călinescu şi-a luat unele măsuri de precauţie în prefaţă, insistând asupra caracterului lucrării "întâia istorie a literaturii române propiu zise": "Nu intră în cadrul literaturii decât scrierile exprimând complexe intelectuale şi emotive, având ca scop (ori cel puţin ca rezultat) sentimentul artistic. Ca că proclame: "Niciodată Petru Maior nu va interesa pe literat. S'a făcut, deci, o pioasă confuzie între cultură şi literatură. Nu intră în cadrul disciplinei sale, "contribuţia adusă redeşteptării literare". "Noi ne ocupăm numai de conştiinţa estetică." Adică autorul îşi ia libertatea să izoleze creaţia literară de mediu, de moment, de rasă. Adică o istorie literară

concepută ca un catalog de valori estetice, pe care le garantează cu semnătura sa dl. G. Călinescu.

Vom căuta să examinăm dacă o istorie literară aşa cum o concepe dl. G. Călinescu este posibilă sau dacă nu cumva această metodă de izolare a fenomenului literar ascunde tendinţe cu totul străine de preocupările estetice, dacă nu cumva dl. G. Călinescu este un strateg al deghizărilor estetizante. Nefiind cu nimic atins de ierarhizările literare cuprinse în această "istorie a literaturii române", pot judeca fără nicio pornire de adversitate, cu cea mai calmă obiectivitate. Şi voiu căuta să utilizez autorităţi critice, care prin ideile pe care le-au militat sunt foarte preţuite de dl. G. Călinescu.

Vom cita din prefaţa scrisă de Victor Basch, la ediţia franceză a volumului "L'Ecole romantique en France" (din ciclul "Marile curente literare ale secolului al XIX-lea") de G. Brandes. Cum concepe istoria literară Victor Basch, autorul faimoasei cărţi "Estetica lui Kant?" Istoria literară este în ultimă analiză, o operă psihologică, un studiu al sufletelor, un roman, o dramă, o operă istorică este o galerie de figuri, un "magazin de cugetări şi sentimente revelatoare a personalităţii autorului şi a mediului istoric în care a trăit. Cu cât sentimentele exprimate în opera de artă sunt mai importante, cu atât cugetările sunt mai mari şi comprehensive; cu cât caracterele sunt mai individuale şi mai reprezentative, cu atât valoarea operei este mai considerabilă, cu atât ne arată mai reliefat ceea ce, la un moment dat al istoriei, agită sufletele".

După această concepţie, istoricul literar va trebui să analizeze, cu toată scrupulozitatea, caracterele dramei şi ale romanului, melodiile şi armoniile poemelor lirice, ideile operei istorice şi filozofice. Apoi de la operă va trebui să meargă la autor şi să-l urmărească, plin de rabdăre, de la naştere până la moarte, de-alungul dramei sau comediei care i-a fost viaţa. Însfârşit va trebui să ducă ancheta mai departe, să situeze autorul în mediul său istoric, să-şi dea seama de pasiunile politice, de tendinţele sociale, de doctrinele estetice predominatoare, să măsoare acţiunea exercitată de mediu asupra autorului şi reacţiunea exercitată de autor asupra acestui mediu. Este, cum se vede, teoria lui Taine nuanţată de aceea a lui Sainte-Beuve. Între această concepţie istorică şi psihologică a criticei şi concepţia estetică sunt deosebiri profunde, de care Brandes îşi dă şi ne dă m limpede seama. "Estetic, o operă de artă este totul, valorând prin ea însăşi, fără contact cu mediul: ea are centrul în ea însăşi. Istoric, o operă chiar perfectă, este totdeauna un fragment desprins dintr'o urzeală cu reţeaua de nedesfăcut."

Fără îndoială, distincţia dintre punctul de vedere istoric şi punctul de vedere estetic nu poate să fie absolută. Vine un moment în care istoricul este obligat să stabilească răspântiile dintre diferitele manifestări artistice ale unei epoci, să se întrebe pentru ce una o depăşeşte pe alta în admiraţia contimporanilor şi a posterităţii şi să hotărască dacă acest triumf este legitim. Cu alte cuvinte, criticul psihologic este şi el obligat să se preocupe de criteriul frumuseţii.

Dar să-l părăsim pe G. Brandes, socotit ca maestrul literaturii comparate în Europa, şi să examinăm punctul de vedere al lui Remy de Gourmont, pe care criticul englez T.S. Eliot îl definea "Conştiinţa critică a unei generaţii". Rémy de Gourmont a fost preocupat, în judecarea unei opere literare, exclusiv de valoarea ei estetică, aşa cum era firesc pentru un discipol al lui Mallarmé, pentru cea mai complexă sensibilitate contemporană, căreia i s'a dat în semn de omagiu numele de "Sainte-Beuve al simbolismului".

Or, Rémy de Gourmont, atât de sceptic în ceea ce priveşte durata unei judecăţi critice, socotind că rostul criticei este să împrospăteze pentru fiecare generaţie temele emotive ale operelor literare, scria: "fiecare secol este obligat să refacă cele mai frumoase şi mai venerate poeme, pentru a le putea citi, pentru a le simţi sau a le înţelege. Şi mai departe: "Sainte-Beuve ... luând tocmai sarcina, pe care secolul lui o aştepta, s'a apucat să refacă literatura franceză. Metodele lui sau mai bine zis metoda, căci nu există decât una singură, este împrospătarea motivelor.

Cum se pot realiza aceste împrospătări ale însuşirilor emotive cuprinse într'o operă literară? Cum pot fi adaptate sensibilităţii contemporane vechile, uitatele arii? Printr'o familiarizare cu momentul în care a fost produsă o operă literară, refăcând atmosfera, sugerând climatul moral al acelei epoci. Pentru aceasta i se cere istoricului literar un foarte subtil regizorat, o vastă erudiţie, un gust sigur (ca să distingă nuanţele sensibilităţii). Evident că o asemenea operă implică şi o mare iubire pentru trecut, căci această iubire înlesneşte înţelegerea, aruncă o lumină nouă asupra valorii literare socotite perimate, repune în circulaţie scriitori uitaţi, modificând chiar criteriile estetice ale contimporanilor. De bună seamă că volumele de critică ale lui Rémy de Gourmont nu pot fi socotite o istorie a literaturii franceze, ci mai degrabă un fel de ziar al preferinţelor lui literare, o confruntare a sensibilităţii lui cu operele studiate, confruntare care se arată învăluitoare în actualizarea unui scriitor. Pasiunea pe care o am pentru Rivarol, o datorez lui Rémy de Gourmont. Dar ce nobilă grijă are acest critic în precizia documentării, câtă pasiune pune în revelarea frumuseţilor ori în tălmăcirea armoniilor misterioase ale unei opere literare! Ai sentimentul unor priviri ce-au stăruit pe paginile unei cărţi, ce-au căutat cu iubire urma scriitorului în vălmăşeala vieţii sociale.

De altfel, în "Epilogues" găsim acest strigăt pe care îl recomandăm insistent dlui G. Călinescu: "Trebue să spunem, chiar dacă am fi obligaţi s'o spunem de o sută de ori: critica trebue sa fie pozitivă şi explicativă. Numai cei care iubesc să vorbească, nu cei care urăsc; căci ea este numai pentru cei ce înţeleg, nu pentru cei ce nu înţeleg".

Am insistat asupra lui Rémy de Gourmont fiindcă dl. G. Călinescu a avut intenţia de a împrumuta ceva din criteriile estetice ale acestui critic şi din metoda lui Sainte-Beuve.

Să vedem cum a alcătuit dl. G. Călinescu "Istoria literaturii române" cu o scară de valori cu o hartă precisă a acestor valori, care să înlesnească orientarea oricui.

Mărturisirile făcute în prefaţă, discutabile în parte, dar în total de o perfectă ţinută critică, G. Călinescu le reneagă cu metodă, încercând o uluitoare operă de contrafacere a literaturii noastre. Este o istorie literară cu tendinţe, dar fireşte tendinţele încearcă să le acopere cu fardul criteriilor strict estetice. În definitiv, şi Taine în Istoria literaturii engleze, a avut tendinţa să-şi verifice teoria asupra creaţiei operei de artă "determinată de un ansamblu format de starea generală de spirit şi moravurile mediului". Şi Brunetière a marcat unele tendinţe în încercările lui de istorie literară. Deci, nu este o aşa de gravă scădere manifestarea unei tendinţe, când tendinţa determină o idee, o concepţie, o formă cu totul personală a sensibilităţii. Sunt tendinţe care pot fi discutate, care pot provoca o controversă, dar nu o suspiciune. Din nefericire, dl. G. Călinescu provoacă, prin tendinţele care străbat opera sa "istoria literaturii române" bănuieli, am fi îndreptăţiţi să spunem chiar mai mult decât bănuieli.

Nu putem cenzura interpretatea personală a istoriei literaturii noastre, am putea spune chiar că această contribuţie face farmecul unei opere de critică, valoarea ei. Dar în lucrarea dlui G. Călinescu se strâng prea multe şi stranii interpretări personale, toate orchestrate de aceeaşi tendinţă: minimalizarea scriitorilor a căror operă ar putea fi socotită străbătută de unele convingeri naţionaliste sau ignorarea lor. Pentru un intransigent al artei pentru artă, prezenţa unei tendinţe într'o operă literară este o gravă scădere. Ar fi, deci, logic ca în judecarea scriitorilor, dl. G. Călinescu să păstreze constant aceleaşi criterii. Dar, pe cât este de sever cu tendinţele naţionaliste, pe atât este de însufleţit faţă de tendinţele protrivnice. Iată ce a provocat legitima pornire împotriva operei sale.

Un exemplu: monografia lui Nicolae Bălcescu "Românii sub Mihai Viteazul", această operă în care regăsim cadenţe inspirate demne de un Carlyle sau suflul epic al lui Michelet, istoricul literaturii române, o prezinţă astfel: "Scriitorul nu are talentul portretistic a lui Voltaire din "Histoire de Charles XII", capacitatea de proecţie a evenimentelor. Totul e meticulos, înfocat, aglomerat, înghesuit ca în hronografiile occidentale, cu momente patetice şi portretistice convenţionale". O operă literară învechită chiar la data târzie când apăruse.

În schimb, cum dispar toate aceste încruntări estetice când este vorba de C.A. Rosetti?
Reproducând unele fraze ridicole, dl. G. Călinescu nu se sfieşte să scrie: "Cu toate acestea, îndreptând ortografia, rămânem în faţa unor fraze, desigur umflate, dar bine închegate, iar în corespondenţă chiar fine, elegante".

Dar se pare că dl. G. Călinescu îşi aminteşte de declaraţia de principii şi metodă cuprinsă în prefaţă când afirma: "Niciodată un Petru Maior nu va interesa pe literat. S'a făcut o pioasă confuzie între cultură şi literatură". De aceea, a simţit nevoia unei justificări a prezenţei, cu atâta somptuoasă atenţie, a lui C.A. Rosetti care a jucat un mare rol politic în promovarea ideilor liberale, dar nu avea nici o calitate literară. Şi atunci inventează un C.A. Rosetti valoare estetică: "Nutrit cu bune lecturi din

tinereţe, C.A. Rosetti nu are în poezie nimic de tehnician al artei. Metafora, cuvântul colorat nu-i sunt la îndemână. E un amator, dotat însă cu o mare uşurinţă de versificaţie, de o originalitate stranie a frazei chiar când imită (şi de obicei imită ori traduce). Nota lui esenţială este o încordare sentimentală atât de intensă, încât proza cea mai plată dă un efect liric surprinzător”... Vreţi o probă de proză cu “un efect liric surprinzător” la C.A. Rosetti? Iat-o: “Unei naţiuni enervate, experienţa ne spune, trebue să i se sustragă sânge”... şi cam de aceeaşi calitate literară este toată proza lui C.A. Rosetti.

Printre traducerile făcute de C.A. Rosetti se află şi poemul “Manfred” al lui Byron. Istoricul nostru literar face o descoperire într’adevăr senzaţională: “S’ar părea că Eminescu a luat ceva din acest Manfred al lui C.A. Rosetti ...”. Şi în elanul admiraţiei, află chiar capodopere în nişte uitate romanţe ale tribunului liberal:

Tu-mi ziceai odată cum că pân’la moarte
Dragostea ta toată mie îmi vei păstra,
M’ai uitat pe mine, le-ai uitat pe toate
Astfel merge lumea, nu e vina ta!

Şi în comentar dl. G. Călinescu, cumplitul critic, scrie: “Ca produs literar al hazardului această romanţă, este pentru poezia română ceea ce sunt "La liberta" a lui Metastasio şi Sonetul lui Arvers în literatura italiană şi franceză ori Menuetul lui Boccherini în muzică...” Nu inventez nimic, aflaţi la pagina 165 această neaşteptată emisiune de valori estetice. Totul e relativ: fiecare naţie cu Sainte-Beuve-ul ei.

Dar să mai descoperim şi alte ciudăţenii în valorificările estetice şi - prin derogare de la declaraţia de principii şi metodă din prefaţă în valorificările culturale.

Vasile Conta? Iată-l prezentat de dl. G. Călinescu: “Băiatul unui popă trece drept întâiul filozof român, ceea ce nu-i just decât dacă înţelegem că e primul care simte ispita de a construi un sistem. Conta spunea cu entuziasm şi prolixităţi de autodidact lucruri curente”. “Conta a fost un naţionalist şi e regretabil că n’a încercat mai degrabă să găsească o temelie metafizică (?) politicei lui. Totuşi, limba sa de idei e mai imaginativă decât a didactului Maiorescu şi conţine acea doză de haotic necesară construcţiilor ideologice”. Sumar, expeditiv, concludent, în 25 de rânduri dl. G. Călinescu fixează valoarea filozofică a lui V. Conta. Este adevărat că “prolixităţilor de autodidact ale lui Vasile Conta, istoricul nostru literar le preferă pe Cilibi Moisi care” a fost un Anton Pann, evreu. Vânzător de mărunţişuri prin iarmaroace, geniu oral fără ştiinţă de carte, el îşi dicta aforismele direct zetarului. Maximele lui sunt pline de un umor bătrânesc”. Şi evident, ne dă câteva maxime ale acestui genial filozof popular. “Cilibi Moisi mai bine preţuieşte pe un cinstit mort, decât pe un hoţ viu”. “Ce deosebire este între o roată de car şi un avocat? Roata strigă ca s’o ungi, pe avocat trebue să-l ungi ca să strige”.

Ca un semn de aleasă preţuire, dl. G. Călinescu dă şi o fotografie (ocupă un sfert de pagină) a filozofului său favorit Cilibi Moisi. Fireşte, o chestie de valorificare personală şi dacă l-ar socoti chiar egalul lui Marc Aureliu, cine l-ar putea împiedica să-şi formulaze aprecierea?

Am luat la întâmplare câteva prezentări din "Istoria literaturii române" a dlui Călinescu, pentru a vedea ierarhizarea valorilor stabilite de acest critic. Şi s'ar putea continua urmărind cum şerpuieşte, imprudenţă, o tendinţă de ostilitate împotriva oricărei afirmări naţionaliste. Uneori această adversitate utilizează chiar mijloace jignitoare. Vorbind despre volumul Geniu Pustiu al lui Eminescu, se dă fotografia lui Avram Iancu: "un erou din Geniu pustiu". Nobila, tragica figură a celui mai patetic erou al ideii naţionale turbură în chip ciudat pe dl. G. Călinescu şi în afară de fotografia decentă a lui Avram Iancu, se simte obligat să publice încă patru fotografii ale bietului învins al revoluţiei naţionale, fotografii ce-l reprezintă în faza când ratăcea, cu minţile pierdute, prin munţi. Căror necesităţi de valorificări estetice îi răspunde dureroasa repetare a unor fotografii menite să ne evoce timpuri de umilinţă şi calvarul celui mai neprihănit erou al ideii naţionale?

"Istoria literară este o istorie de valori" scrie în prefaţă dl. G. Călinescu, dar nu pricepem ce rost are prezenţa fotografiilor lui Avram Iancu din epoca nebuniei, într'o succesiune de valori literare? Lăsăm întrebarea să cadă grea, ca o cumplită bănuială.

Şi mai imprudent se prezintă încercările de deghizare ale aceleaşi tendinţe în literatura prezentată de la 1900 până în zilele noastre.

În prealabil, amintim o foarte oportună recomandaţie a lui Sainte-Beuve: "Prima datorie a unui critic, primul adevăr de care se ţine seama în astfel de studii (studiul contimporanilor) este măsura şi nuanţa de ton, discreţia amănuntelor, sentimentul totdeauna atent care domină totdeauna în raporturile dintre critici cu contimporanii pe care îi onorează şi îi admiră. Înainte de a fi oameni mari, pe care vrea să-i facă cunoscuţi, sunt pentru el, oameni pe care îi iubeşte."

Sunt foarte legitime aceste recomandări, dat fiind că o judecată definitivă suferă mai totdeauna o revizuire, oricât ar fi de sigur gustul literar al criticului; putând prinde în rezonanţa sensibilităţii lui toate formele de prezentare ale unei emoţii concentrate într'o operă, riscă să exagereze într'un sens, fie într'altul. "Criticul de meserie cu tot talentul pe care l-ar avea, este dominat de două virtuţi - sau două defecte dacă vreţi - prudenţa şi scapticismul. El se teme de entuziasm ca de o boală." (Rémy de Gourmont: - Proménades litteraires).

Or, tocmai în rândurile contimporanilor, dl. G. Călinescu îşi dă curs liber de manifestare tendinţelor sale de ostilitate faţă de orice scriitor de gândire şi sensibilitate naţionalistă. E cuprins de un fel de frenezia, nu mai păstrează nici o măsură, uneori îngemănând naivitatea cu ridicolul.

Că-l acceptăm sau îl respingem, N. Iorga domină, aţâţă mişcarea literară de la 1902 până la 1914, şi chiar viaţa spirituală a ţării, până în ziua tragicei lui morţi din Noembrie 1940. Acest neastâmpăr de viaţă intelectuală, acest genial provocator de curente este redus în "Istoria literaturii române" a dlui G. Călinescu, la trei pagini. Veţi spune o chestie de spaţiu şi de simetrie. Dar în aceeaşi "Istorie a literaturii române" dl. G. Călinescu află cinci pagini libere pentru a vorbi despre G. Călinescu (838- 842) îi prezintă coperta de la volumul său de poezii, precum şi un desen care ne dă genialul său profil. Iată simetria acestui critic, iată, dacă vreţi, bufona sa inovaţie. În definitiv, ce să mai aştepte bietul om să-i rezerve alţii un loc în marea frescă a valorilor estetice? Se aşează în propria-i istorie literară. Este mai sigur şi mai confortabil. Marii pictori nu-şi făceau portretul într'un tablou printre zecile de personagii zugrăvite? Este adevărat că se retrăgeau pe planul al treilea, sfioşi dintr'un exces de modestie. Dar dl. G. Călinescu nu suferă de asemenea forme ale lipsei de curaj, este sigur de propria sa genialitate şi până să i-o situeze alţii, în istoria literaturii şi-o situiază singur.

Acum o judecată literară asupra lui N. Iorga: "A citit mult din toate literaturile, a tradus şi a compus chiar schiţe de istorii literare şi cu toate acestea ai impresia că după Villani şi Commines, în literaturile italiană şi franceză, istoricul nu pricepe nimic, n'are măcar orientarea în "locurile comune a unui elev de liceu"."

Sau: "E un om structural bătrân (ca şi Voltaire, de altfel, veşnic senil teribil) care n'a avut niciodată tinereţe şi care a îngrozit la 19 ani tocmai prin tonul de fantomă vindicativă." Am putea continua citatele, dar dintr'o firească decenţă ne oprim.

Mai generos sau mai hapsân, dl. G. Călinescu trece în revistă, rând pe rând toţi scriitorii contimporani, consultând în prealabil fişa ideilor politice militate, zelos să afle dacă nu cumva a manifestat cândva o atitudine protivnică evreilor - şi rezultatul acestei consultări hotărăşte valorificarea estetică. Mărturisim că este de o impecabilă fidelitate faţă de aceste criterii cu totul străine de "principiile de estetică", dar confirmând existenţa unor tendinţe necontenit, prezente la fiecare pagină.

Cu sprinteneală de condeiu, plin de culoare pe cât de rea credinţă, dl. G. Călinescu îşi potriveşte, după cum i-a fost comandat, mai ales prezentarea literaturii moderne. Are o cursivitate pretenţioasă care nu poate acoperi lipsa de adâncire a temelor pe care le studiază; are o uşurină de foiletonist ce-şi satisface micile răzbunări de cafenea. Dacă nu căutăm o arhitectură serioasă a literaturii române, dacă ne este indiferent ce spune, ci ne preocupă cum spune, atunci cartea dlui G. Călinescu se poate citi ca un divertisment.

Să nu căutăm însă obiectivitatea, metoda, urmărirea filiaţilor literare formarea unui curent literar şi evoluţia lui, şcolile care au dat varietatea creaţiilor literare, fiindcă dl. G. Călinescu este un grăbit şi ca orice om grăbit, ocoleşte greutăţile, nu stă să înfrunte obstacolele.

Evident este mai uşor să schiţezi un portret caricatural al unui scriitor, deformându-i opera prin câteva citate prezentate perfid, decât să studiezi cu grijă cum poţi situa un scriitor în evoluţia literaturii şi cum îi poţi cumpăni mai exact valoarea. Mai în toate istoriile literare spaţiul este din ce în ce mai restrâns cu cât te apropii de scriitorii moderni semn de prudenţă, de discretă mărturisire a relativităţilor noastre asupra valorii literare a operelor contimporane. Or, la dl. G. Călinescu este exact invers: a trecut grăbit peste tot restul istoriei noastre literare, ca să se răsfeţe spaţial, comentând şi valorificând ultimii douăzeci de ani. Zadarnic vei căuta să urmăreşti în istoria literară alcătuită de dl. G. Călinescu, revistele ce-au determinat fie anumite aspecte literare, fie şcoli şi curente. Nu-l interesează cum nu-l interesează nici variatele faze ale curentelor dominante din literatura noastră. Un exemplu: Junimea şi "Convorbirile literare" urmărite în faza ascendentă, până la dominaţiamabsolută asupra literaturii noastre şi apoi reducerea treptată a înfluenţei pe la 1890 când urmează o epocă puţin cam confuză în ceea ce priveşte plastica tendinţelor. Este interesant de ştiut că la 1904, într'un volum "Junimea şi roadele ei" Al. Antimireanu face un sever bilanţ al Junimii, marcând în acelaşi timp şi roadele şi primele semne ale unei reacţiuni literare împotriva unui estetism sterp.

Aceeaşi metodă s'ar fi impus pentru "Semănătorul", pentru "Viaţa Nouă" de sub conducerea lui Ovid Densuşianu şi pentru "Viaţa românească". Era un mijloc de a se explica evoluţia noastră literară, curentele ce-au străbătut diversele momente ale acestei evoluţii.

Dl. G. Călinescu dă dovadă de o completă lipsă de disciplină în clasarea materialului şi de o foarte slabă conştiinciozitate în ceea ce priveşte culegerea informaţiei. Un istoric literar este obligat să epuizeze subiectul, adică să nu-i scape nici un amănunt din producţia literară a fiecărei epoci. Găseşti în cartea dlui G. Călinescu un dilentantism surprinzător la un profesor de literatură, o uşutinţă, o lipsă de răspundere pe care nu o acoperă măcar sprinteneala, inventivitatea talentului. Un critic poate să fie subiectiv dar să arate o pornire dezinteresată, o concentrată pasiune ce se deslănţuie într'o vehementă negaţie. Este cazul lui Barbey d'Aurevilly care în "Goethe şi Diderot", îşi propune să demonstreze că Goethe este un scriitor mediocru. Dar ce vervă, ce inventivitate în avalanşa paradoxelor, ce splendid spectacol al unei porniri pasionale care dă fiecărei pagini noutate, interes, ţinându-te, în tot timpul lecturii, fascinat. La sfârşit te simţi clătinat în convingeri şi cauţi să-ţi refaci certitudinile printr'o nouă şi mai atentă lectură a lui Goethe.

Din nefericire, dl. G. Călinescu nu are nici porniri dezinteresate, nici puterea de fascinaţie a unui genial mânuitor de paradoxe. Portretizările sale cu tendinţe pamfletare au o vervă care nu depăşeşte obişnuitul decât cel mult, printr'o mare îngrijire literară.

Nu credem dar este posibil ca "critica să fie cel mai subiectiv dintre toate genurile literare" fireşte în înţeles de tresărire a sensibilităţii în contact cu o operă, dar nu în

sensul unui pretext de a falsifica prezentarea unui scriitor, de a contraface sensul organic al unei opere.

O istorie literară subiectivă este, însă, un non sens.

Acest non sens l-a ispitit pe dl. G. Călinescu, i-a animat scrisul, i-a străjuit la fiecare pagină rânduirea valorilor istoriei noastre literare. Calitatea subiectivităţii dlui Călinescu? O definesc tendinţele ce străbat această istorie literară.

Evident că fiecare este liber măcar în sfera artei să afirme o opinie independentă, să emită necenzurat judecăţi estetice. Nimeni nu-i contestă acest drept dlui G. Călinescu. Atunci de ce a izbucnit furtuna adversităţilor?

E simplu: din faptul că această "istorie a literaturii române" a apărut la Fundaţia regală pentru literatură şi artă, s'a tipărit la "Monitorul Oficial" în condiţii tehnice excepţionale - deci nu mai poate fi socotită ca o operă în afară de orice obligaţii de obiectivitate, fiind o lucrare comandată de o instituţie oficială. Datele problemei sunt în acest caz, complet schimbate. Dl .G. Călinescu nu mai era liber să-şi manifeste subiectivitatea, sentimentele, resentimentele. Tainicele sale obligaţii trebuiau filtrate printr'o severă obiectivitate. "Fundaţia regală pentru literatură" impune un anumit stil, o anumită ţinută diametral opusă subiectivismului cu tendinţă al dlui G. Călinescu. A uitat cu o stranie lipsă a oricărui simţ de răspundere, cele mai elementare obligaţii, a abuzat de încrederea acordată, îngăduindu-şi toate falsificările cărora editura "Fundaţia regală pentru literatură şi artă" le dădea implicit, o consacrare oficială.

Dar "Fundatia regală pentru literatură şi artă" are un director, pe dl. D. Caracostea. Cum a supravegheat această "Istorie literară" cu atât mai mult cu cât intra şi în specialitatea sa? De ce nu s'a simţit împins de curiozitate, dacă nu din obligaţie, să revadă textul coalelor ce se tipăreau? Suntem siguri că partea care-l privea, fiindcă dl. G. Călinescu vorbeşte şi de directorul general al "Fundaţiei regale pentru literatură şi artă", dl. D. Caracostea a citit-o şi s'a declarat mulţumit că autorul îi fixează în istoria literaturii ca un critic "urmăritor de adâncime", având ca preocupare de bază ... descoperirea nucleului explicativ al operei, pe care îl găseşte în "personalitate", în "individualitate". Precum vedem, tot originalităţi menite să revoluţioneze critica literară. Or, când dl. G. Călinescu a găsit că dl. D. Caracostea are o metodă "capabilă să desăvârşească procesul de adâncire în sens genetic" plus ştiinţa cu care tot dl. D. Caracostea ştie să stabilească precis ca un mamoş literar "momentul genetic", cum să nu găsească "Istoria literaturii române" mai presus de orice critică?

La absenţa simţului de răspudere a lui G. Călinescu se adaugă complezenţa vinovată a dlui D. Caracostea. Noi întrebăm cine răspunde de actul oficializării unei ""false" istorii a literaturii române", în care se manifestă o tendinţă antinaţională, o încercare de a falsifica ierarhizarea valorilor literare, prin optica interesată a dlui G. Călinescu.

Dl. G. Călinescu a impresionat prin uşurinţa cu care formulează, prin acea siguranţă agresivă a dilentanţilor utilizând un moment de mare criză a spiritului critic; de absenţa oricărui control intelectual. Câţi au avut răbdarea să citească "Istoria literaturii române" un volum de format mare, cu atâtea sute de pagini, tipărit cu literă mică?

Este nevoie de o mare cheltuială de timp, de o migăloasă curiozitate, susţinută de o ageră atenţie. A lipsit şi curiozitatea, a lipsit şi acea serioasă disciplină de cercetare pe care o impunea lucrarea dlui G. Călinescu. Criticile formulate nu au avut nicio seriozitate, fiindcă nu oglindeau rezultatele unei cercetări, ci o grăbita răsfoire, de aceea au trecut neobservate toate fanteziile oarecum bufone ale acestui critic. Şi când rostim cuvântul fantezie o facem fireşte în sensul lui pejorativ. Cunoaştem în literatura mondială şi pe acei critici aşazişi fantezişti ori impresionişti cari fugeau de documentare sau se făceau că o dispreţuiesc şi pentru cari o carte nu era decât un punct de plecare, un pretext pentru a-şi desfăşura verva lor strălucită. E poate aceasta, critica cea mai dificilă, tocmai pentru că nu e adevărată critică, aceea care cere mai multă muncă, seriozitate şi conştiinţă, dar mai puţine daruri de la Dumnezeu. Pe dl. G. Călinescu l-a ispitit însă şi acest gen din care a prins numai procedeele, apucăturile, stilul exterior, măimuţărindul, pastişându-l, cu o comică şi penibilă vanitate. Şi din acest amestec de tendinţe contradictorii, în care a năzuit să contopească pe Sainte-Beuve şi pe Taine, cu Jules Lemaître şi Anatole France, a ieşit acel hibrid ce se numeşte critica G. Călinescu. Nimic nu e mai grotesc, ca efect, decât efortul de a fi spiritual, graţios şi fantezist, când natura ingrată ţi-a refuzat aceste daruri. Nicio scuză nu e valabilă când trebue să acopere glume forţate şi neisbutite sau un humor de proastă calitate. Şi nu fără un sentiment de regret am parcurs paginile de portretistică şi de "badinaj" pur ale acestui critic care se căznia cu atâta stângăcie să evoce, să persifleze ori să amuze. Aveam impresia dureroasă că asistăm la schimonoselile unei bătrâne cochete, sulemenite, împlanglicate şi strânse în toate chingile arsenalelor de frumuseţe, pentru a parodia frăgezimea, gingăşia şi svelteţea epocilor ei de tinereţă. Exercitându-şi modestele lui mijloace intelectuale asupra atâtor oameni de talent, dl. G. Călinescu a avut slăbiciunea să încerce pe alocuri să ne facă dovada că domnia-sa însuşi este un om de talent. Dar mostrele furnizate n'au reuşit decât să ne convingă de precaritatea stockurilor dumisale interioare.

Am citit cu o rabdătoare atenţie "Istoria literaturii române" a dlui G. Călinescu, apărută în editura "Fundaţiei regale pentru literatură şi artă". La sfârşit am admirat ceva, fără nicio reticenţă: îndrăzneala.

Câte odată, îndrăzneala se mai cheamă şi neruşinare.

Pamfil Şeicaru

Note şi Comentarii

Este un articol scris de Pamfil Şeicaru, după apariţia voluminosului tom al lui G. Călinescu (1941), probabil după ce provocase scandalul în urma căruia cartea a fost pentru scurt timp retrasă din librării. Maestrul mărturiseşte că a citit "Istoria literaturii române" de G. Călinescu, astfel că terminând lectura s'a hotărât să se adreseze autorului cu o dare de seamă întitulată "O falsă istorie literară".

De ce a făcut-o? În primul rând fiindcă pretindea un răspuns din partea unui intelectual aflat pe cealaltă barieră a vieţii.

Dar, în general, atât o Istorie a literaturii române cât şi o Istorie a românilor fac parte din existenţa de fiecare zi a oricărui român autentic, de unde prin reacaţia dată constatăm, un lucru pe care nu-l pot înţelege specialiştii, când cred că cele două domenii le aparţin în mod exclusiv.

Totuşi în cazul lui P. Şeicaru era vorba de un om care a debutat ca şi critic literar, nepărăsind acest domeniu nici după ce public preocupările lui, în aparenţă, au luat alte dicecţii. Aşa cum a scris, ziaristul Aurel Tita, activitatea de critic literar la P. Şeicaru a continuat, bazată fiind pe trei predominante caractere ale personalităţii sale: o vastă, mereu împrospătată cultură, un ascuţit discernământ al frumosului în arta scrisului şi o sinceritate ce exclude complezenţa. Se poate deduce că articolul de faţă e reprodus după unul apărut mai înainte în coloanele "Curentului" din păcate nu avem indicată data aparţiei sale.

Subliniez, această lapidară şi bine fundamentată caracterizare a lui Pamfil Şeicaru, am demonstrat-o şi eu în cartea de faţă, calitatea sa de mare ziarist, de istoric şi de scriitor se datorează vastei sale culturi, simţului său de discernământ pentru frumos în cele dintâi în arta scrisului, dar e prezent şi în muzică şi pictură, şi sincerităţii cu care ştie să slujească, fără compromisuri, un ideal.

Referinţa pe care P. Şeicaru o face la prefaţa scrisă de G. Călinescu la Istoria literaturii române, numită pompos de la origini, ne arată în câteva cuvinte că este una pur ideală nu corespunde prin nimic modului cum prezintă autorul practic, la obiect, istoria literaturii române. Afirmă că în cadrul literaturii nu intră decât scrierile ce exprimă complexe intelectuale şi emotive, având ca scop sentimentul artistic deci criteriul este în primul rând estetic. Istoricul literar stabileşte o scară de valori deci trebuie să fie critic şi obiectiv, din partea lui nu va neîndreptăţi pe nimeni. Da importanţă documentării, a consultat operele complete ale autorilor, şi unde a existat a aprofundat studiul lor monografic. Nici tradiţia, nici criteriul istoric nu vor fi neglijate. Ce va rămâne din atâtea pompoase promisiuni ne-o va arăta autorul "Unei false istorii literare", cum o numeşte P. Şeicaru.

La prima impresie, ultimul remarcă excentricităţile lui G. Călinescu întrebuinţate ca artificii de originalitate, amintindu-i de M. Barrès care la 20 de ani vroia să

scandalizeze, numai să iasă din anonimat. Fără îndoială la 40 de ani G. Călinescu are psihologia unui debutant, îşi asigură originalitatea prin agresivitatea formulărilor şi uşurătatea cu care poate falsifica o istorie literară.

Ca şi istoricii literari cu mentalităţi asemănătoare, pe care Călinescu nu-i citează, P. Şeicaru se referă la francezul Victor Basch, adeptul concepţiei istorice a lui Taine nuanţată de Sainte-Beuve şi la concepţia estetică a lui Brandes, după care estetic, o operă de artă este totul, valorând prin ea însăşi, fără contact cu mediul".

Se mai referă la Rémy de Gourmont, cunoscut ca şi teoreticianul simbolismului dar care cere istoricului literar, iubire de trecut o vastă erudiţie, un gust sigur şi puterea de a sugera atmosfera şi climatul specific ale unei epoci. Rémy de Gourmont este de părerea că nu mai cei ce iubesc pot să şi înţeleagă, idee ce am propagat-o şi eu, susţinut fiind de platonismul şi neoplatonismul florentin reprezentat de M. Ficino.

Pentru P. Şeicaru, la G. Călinescu scara de valori e alcătuită cu evidentă tendinţă, negându-şi propria metodă: "Este o istorie literară cu tendinţe, dar, fireşte tendinţele încearcă să le acopere cu fardul criteriilor strict estetice. Prin stranii interpretări personale se manifestă aceeaşi tendinţă de a minimaliza convingeri naţionaliste sau ignorarea lor.

În susţinerea acestei teze aduce ca exemple pe N. Bălcescu, pe ridicatul în slăvi C.A. Rosetti, pe desfiinţatul, ca filozof Vasile Conta înlocuit cu Cilibi Moisi negustor de mărunţişuri, analfabet, şi aceasta tendinţă de ostilitate împotriva oricărei afirmări naţionaliste continuă cu publicarea fotografiilor lui Avram Iancu în perioada nebuniei sale şi denigrarea jignitoare neadevărată a lui Nicolae Iorga. Toate acestea sunt discutate în articolul respectiv nu mai insistăm asupra lor. Personal aş adăoga la cele selectate de P. Şeicaru, ceea ce scrie G. Călinescu în legătură cu o părere a lui Nichifor Crainic, publicată pe prima pagină dedicată lui şi ortodoxiştilor (p. 789): "... gânditorul (N. Crainic) decretează marxismul ca un izvor de ură titanică împotriva creştinismului. Judecând faptele senin, constatarea nu se verifică. Marxismul ca şi toate doctrinele de mentalitate evreiască, în unanimitate universaliste, păcătuiesc printr'o exagerare a ideilor de caritate şi de umanitate slăbind demnitatea şi instituţiile statule. Marxistul înţelege să refacă comunitatea primitivă creştina până la anularea firescului egoism individual şi naţional şi să aplice principiul milei şi al păcii până la abandonarea oricărei rezistenţe."

Prin rândurile de mai sus, G. Călinescu îşi compromite titlul de profesor universitar şi am spune că nu mai e vorba de o rea voinţă ci de prostie pur şi simplu. El ne prezintă marxismul ca o doctrină de mentalitate evreiască ceea ce e fals. Marx a fost evreu dar teoria sa era una revoluţionară, adoptată de statul bolşevic rus, a cărui ideologie devine. Dovadă că ea nu e o doctrină evreiască, o avem în faptul că evreii au fost persecutaţi de Stalin întocmai ca neevreii, fiind victimele persecuţiilor din anii '30, de care se pare că emeritul critic nu a auzit. Marxismul e o învăţătură bazată pe ura de clasă şi pe o teroare dictatorială cum poate numai regimul lui Hitler l-a mai atins. Şi

chiar în problema dată marxismul a fost ateu deci N. Crainic avea dreptate, nutrea o ură titanică împotriva creştinismului.

Pe cine vroia să înşele G. Călinescu nu e greu de constatat când cartea lui a apărut în anul 1941, anul declanşării războiului contra Rusiei sovietice, (Iunie 1941) reprezentată de extravagantul Călinescu, drept un rai al milei şi al păcii pe pământ.

Deci, Pamfil Şeicaru avea dreptate în ce priveşte ierarhizarea scriitorilor moderni pe criterii ce nu aveau nicio legătură cu valoarea în sine a artistului: Mai generos sau mai hapsân, dl. G. Călinescu trece în revistă, rând pe rând, toţi scriitorii contimporani, consultând în prealabil fişa ideilor politice militate, zelos să afle dacă nu cumva a manifestat cândva o atitudine potrivnică evreilor - şi rezultatul acestei consultări hotătrăşte valorificarea estetica! Să reţinem, maestrul nu amestecă în această afacere niciun evreu, şi nici nu ar putea s'o facă, deoarece lucrarea a fost tipărită de editura Fundaţiei regale pentru artă şi literatură, condusă de cei mai neaoşi dintre români. Aşa dar, de vină erau excentricităţile autorului, de la început suntem avertizaţi de dilentantismul său juvenil recurgând la orice, chiar şi la problema evreiască, numai să ajungă să fie recunoscut ca geniu. Desigur vinovaţi erau şi cei ce l-au sprijinit, indiferent, chiar şi prin necitirea manuscrisului, cum ar fi fost directorul general al editurii D. Caracostea luat în focul criticii. Deşi nu a avut o participare directă la toată afacerea, editorul cărţii fiind amicul bun al autorului, Al. Rosetti, recompensat cu pagini nemeritate în “"obiectiva" sa Istorie a literaturii române de la origini”, el însuşi n'a scris mai mult de două pagini, în lunga sa carieră. Deci atitudinea lui P. Şeicaru nu poate fi considerată drept antisemită, deoarece un intelectual român se plângea altor intelectuali români că spiritul naţionalist e persecutat în propria lui ţară, unde a fi naţionalist nu însemna să urăşti străinii, cum e interpretat astăzi, ci în primul rând să-ţi iubeşti ţara şi să-i aperi interesele. Este asta un păcat aşa de mare, permis marilor naţiuni, dar interzis, ca extrem de periculos naţiunilor mici cărora nu li se cuvine decât jugul noilor stîpâni după dictonul sănătos latin, Quod licet Iovis, non licet bovis!

Şi mai trebuie discutată o problemă foarte importantă. Când românilor li s'a impus unele măsuri de către nemţi împotriva evreilor, ca darea afară din şcoli şi alte “epurări” de acest fel, poporul român, de la opincă la rege s'a simţit ofensat că aliatul neamţ îl tratează ca pe o slugă care trebuie să execute ordinul. Pe lângă toate acestea relaţia dintre români şi ovreimea din România, nu era deloc de natură de a-i prigoni, din această cauză mareşalul Antonescu a refuzat predarea evreilor din România nemţilor şi astfel a salvat zeci de mii de evrei de la moarte sigură.

Deci, de această nemulţumire a profitat şi G. Călinescu şi după cum bine se vede a primit un sprijin de sus, pentru a demonstra că noi românii nu avem şi nu am avut sentimente de duşmănie faţă de poporul evreu. Unde să mai punem, multele prietenii ce existau între scriitorii români şi evrei, astfel de raporturi nu sunt excluse de a-l fi ajutat pe G. Călinescu, dar sigur nu sunt esenţiale. Dar ar mai trebui să reţinem că atare manifestaţii făcute cu nemţii prezenţi în ţara noastră, puteau să dăuneze în

primul rând populaţiei evreeşti, aflând de pildă absurditatea susţinută de G. Călinescu, că marxismul este una din doctrinele de mentalitate evreiască. Deci în timp ce noi ne aflam angajaţi în războiul antisovietic, G. Călinescu făcea propagandă marxistă şi încă în editura Fundaţiilor regale pentru literatură şi artă.

Dar în acest context se mai poate pune întrebarea dacă nu şi la G. Călinescu ar juca un rol faptul că era copil din flori ceea ce nu ar exclude originea sa, eventual evreiască? Lucrul e demonstrat la marele Mihail Sadoveanu. Cu ocazia căsătoriei sale, cam în jur de 60 de ani, s'a constatat că numele lui este cel de Ursachi, aşa ca al mamei sale Profira, deci pe el ca şi copil mai mare, avocatul Alexandru Sadoveanu nu l-a recunoscut, presupunând că paternitatea lui nu era deloc sigură. Cu toate ca asemănarea cu fratele mai mic era izbitoare, fără îndoială aparţinea de viţa Sadovenilor, în sufletul scriitorului pâlpăia posibilitatea că tatăl său anonim să fi fost evreu, ceea ce explică de-acum exageratul său filosemitism, deşi acesta putea să fi fost dat de omenia pe care o avea atât scriitorul cât - şi bună parte din eroii săi moldoveni.

Deci marea eroare a criticii lui Călinescu a fost acea de a fi introdus în istoria literaturii române criteriul de judecată politic, după el poţi să-l admiri pe Mihail Sebastian, dar dacă nu admiţi elucubraţiile lui Tristan Tzara, de care e plin opusul călinescian, chiar dacă nu eşti declarat antisemit, scazi cu ceva în gradul de valorificare estetică. După umila noastră constatare Călinescu nu a cunoscut sentimentul iubirii nici ca istoric literar, nici ca romancier, de unde a putut să lucreze planificat despărţind aprioric pe cei ce-i sunt buni de cei răi. Totuşi a avut iubire pentru propriul său eu, până a se ocupa de activitatea lui în propria sa istorie literară, demonstrând o îndrăgire de sine, în general cunoscută ca un act de narcisism.

Şi ar mai fi să adăogăm că aşa cum se întâmplă omului care se află pe drumul adevărului, Pamfil Şeicaru a avut câteva intuiţii profetice în ce priveşte anumite evoluţii literare postcălinesciene. Astfel la un moment dat scrie: "Dacă nu căutăm o arhitectură serioasă - dacă ne este indiferent de ce spune, ci ne preocupă numai cum spune, atunci cartea dlui G. Călinescu se poate citi ca un divertisment".

Iată că dl. Nicolae Manolescu, politician în literatură şi literat în politică, după ce a mutilat în mod grav literatura noastră veche, intrând în ea cu toptanul dilentantului amator, declară, împreună cu câţiva ciraci de-ai săi, pentru a stăvili odată pentru totdeauna criticile aduse dascălului lor G. Călinescu, că au ajuns la concluzia, pentru ei este important nu ce spune Călinescu ci cum o spune, dând ca de la sine noua definiţie a literaturii, după dânsii, lipsită de orice arhitectură serioasă nu e decât un simplu divertisment, exact aşa cum o prevedea Pamfil Şeicaru în caz că dilentantismul excentric al lui Călinescu va face şcoală şi elevi, la noi.

Într'un alt loc, aproape de final li se aduce reproşul exegeţilor literaţi că au comentat cartea în grabă, "de aceia au trecut neobservate toate fanteziile oarecum bufone ale acestui critic". Ne uimeşte că numai din scrisul său, directorul Curentului a sesizat

înclinaţia lui G. Călinescu spre bufonerie, una din stările cele mai agreate de el era acea de a fi bufon, mai precis de a face pe bufonul.

Oricine a avut ocazia să-l audă pe "marele critic şi scriitor" citind din ultima lui piesă, Ludovic, nu ştiu al câtelea, şi îi va fi rămas şocat de arpegiile false ale vocii sale urcând de la un bas frivol la o voce cantabilă, legănată de o gondolă găurită pe o parte, sare la un pizzicato scos de o pisică mieunând a foame apoi tremoloul se prelungeşte ca de vioară dezacordată ca s'o ia de jos iar, în acelaşi ritm de fond behăit al unui berbec a cărui voce e pe cale să se schimbe şi aşa o dă pe tot parcursul citirii textului cântec de ţârcovnic ieşit la pensie. Dar cea mai nostimă întâmplare ne-o povesteşte tot amicul său Al. Rosetti. G. Călinescu se internase în spitalul de nebuni din Sibiu, vestit pentru cazurile sale potrivite gabaritului ce-l are. Vizitându-l, prietenul său îl scoate la plimbare pe aleile spitalului, intrigat că nu constată nicio tulburare mintală, colegului său. La un moment dat acesta se opreşte, îşi duce batista albă la gură şi tuşind i-o prezintă anxios: "Nu vezi, scuip sânge?" E de prisos să mai adaug că batista era la fel de albă ca înainte. Dar bufonul Călinescu şi-a făcut datoria întrând în rol atunci când credea el că era nevoie.

Cu un simţ critic deosebit, P. Şeicaru îl încadrează pe G. Călinescu între criticii fantezişti sau impresionişti, adoptând un stil exterior, iar din amestecul de tendinţe contradictorii a năzuit să contopească pe Sainte-Beuve şi pe Taine cu impresioniştii Lemaître şi Anatole France, ieşind acel hibrid numit critica G. Călinescu.

Şi încheie astfel: "La sfârşit am admirat ceva, fără nicio reticienţă: îndrăzneala. Câte odată îndrăzneală se mai cheamă şi neruşinare".

Pamfil Şeicaru nu l-a uitat pe G. Călinescu până la moarte, scriindu-mi în penultima sa scrisoare despre "O falsă istorie literară", şi îmi declara că neruşinatul critic nici nu i-a răspuns. Cu memoria sa impecabilă îşi aducea aminte destul de bine de conţinutul articolului său, în care nu a scris decât adevărul prea puţin luat în seamă astăzi în literatura română.

Nu a regretat nimic, nu avea ce retracta, de altfel tot ce a pus pe hârtie cu acea ocazie, a scris-o cu o seninătate deosebită aşa cum nu o posedă decât acel ce este în stăpânirea unei obiectivităţi incontestabile.

Trebuie să recunoaştem că din toate punctele de vedere Pamfil Şeicaru îi este superior lui G. Călinescu şi sigur într'o zi i se va da dreptatea meritată.

8. G. Călinescu: Istoria literaturii române de la origini Ed. Nagard, Milano, 1981

Încă de la începutul exilului meu în Germania, la scurt timp după instalarea mea la Giessen, l-am rugat pe tata să-mi trimită Istoria literaturii române de la origini de G. Călinescu, pe care o avea în vasta lui bibliotecă şi împreună cu o serie de alte cărţi erau sortite să mi le lase moştenire. Printre acestea ea îmi stătea la dispoziţie s'o citesc de la vârsta de 14-15 ani şi nu mi-e ruşine să recunosc pe-atunci şi ceva mai târziu, pur şi simplu autorul mă fascina. Nu mai că eu nu vroiam să rămân la entuziasmul necontrolat al copilului şi adolescentului - aşa ca Ovidiu Cotruş care la 50 de ani se recunoştea acelaşi fidel admirator al lui Călinescu, ca la 15 ani - din această cauză aveam nevoie să recitescmasiva lucrare, pentru a-mi verifica părerile după atâta timp de despărţire. Dar tata nu a putut să-mi satisfacă dorinţa fiindcă după legile comuniste nu se puteau expedia în străinătate pachete cu greutatea peste 10 kg cât cântărea respectabila lucrare.

Se va înţelege deci, că atunci când am aflat de intenţia editurii Nagard din Milano că are intenţia să reediteze cartea lui G. Călinescu m'am înscris printre abonaţii din străinătate pe lista acelora ce vroiau să o aibe. La termenul dat, cred în 1981, am primit cartea în fascicole motivându-se că alături de cartea din 1941 se vor adăoga tot în fascicole o serie de pagini redactate ulterior de autor.

Cartea costa 50 de dolari, ceea ce în 1980 nu a fost tocmai ieftin avându-se în vedere că era vorba de o simplă recopiere a textelor şi fotografiilor dar aşa era dl. Drăgan nu vroia să piardă în nicio afacere, ori legatul cărţilor l-ar fi costat o avere, şi în forma actuală intra la socoteală şi distribuirea gratuită a unor cărţi, ori nici la acest capitol, capitalistul nu vroia să înregistreze nicio pierdere.

În continuare, voi insista asupra paginilor răzleţe ale cărţii, prin care oricine îşi va putea da seama cam cum s'a realizat această reeditare a Istoriei literaturii române de G. Călinescu, bineînţeles pe noi nu ne interesează partea economică, materială ci modul de comportare a intelectualilor literaţi sau nu, participanţi la acest eveniment socotit în primul rând de ei, de-a dreptul epocal.

Ne atrage atenţia prima pagină intitulată "Călinescu Mit şi realitate", cu un articol semnat de Iosif Constantin Drăgan, intitulat Ediţia princeps.

De la început consider că nimic nu e mai potrivit pentru "genialitatea" călinesciană decât mascarada oferită de Iosif C. Drăgan şi ciracii săi, inclusiv publicarea fotografiilor celor doi editori ai primelor două ediţii ale cărţii lui G. Călinescu, Istoria litetaturii române de la origini, deci Al. Rosetti şi personajul nostru milanezo-lugojan, I. Drăgan.

Ar fi ca o răzbunare a sorţii că Al. Rosetti, filolog cam neproductiv în lingvistică, asumându-şi răspunderea să publice cartea lui Călinescu în Fundaţia regală pentru

literatură şi artă în 1941, deci ca un act mai mult decât discutabil, să stea alături cu un anonim absolut în literatură, de altfel noi credem că e tot ce merită acest sforar de zile mari, Al. Rosetti.

Dar dacă pe ultimul de bine de rău, îl putem identifica printre specialiştii vremurilor sale, ne punem întrebarea în ce calitate vorbeşte acest Drăgan, în ce disciplină e profesor şi dacă nu cumva şi-a procurat acest titlu adhoc, prin banii pe care îi posedă, devenind totodată, căci fără aprobarea lor nimic nu mişca în România, prietenul şi al familiei Ceauşescu.

Unii susţin sus şi tare, eu nu pot să mă pronunţ în această problemă, nu posed date precise dar ceva pare să fie adevărat şi anume că celebrele sale lucrări de tracologie sunt concepute de un grup de negrii, specialişti din ţară.

Din foarte multe puncte de vedere această a doua reeditare prin fotocopiere a Istoriei literaturii române de G. Călinescu, definită ca mit şi realitate, ameninţă să devie o unică farsă românească, de proporţii pe care nici marele Caragiale nu şi le-ar fi putut imagina. Pentru a-i gusta comicul tragic, fie şi de bâlci, să redăm lăcrămaţia lui Geo Bogza, publicată în România literară nr. 22/28 Mai, 1981: “Abia săptămâna trecută - toate s’au îngrămădit săptămâna trecuta - am avut privilegiul, să mă conving cu proprii ochi de o faptă incredibilă ce-mi fusese semnalată mai de mult, înlocuirea unei fotografii care înfăţişa un scriitor ce nu era pe placul editorului şi al consilierilor săi, cu un desen batjocoritor în “Istoria literaturii române” de G. Călinescu, reprodusă, prin procedee xerografice, în străinătate, de către editura Nagard ai fundaţiei Europene Drăgan. De la moartea autorului n’am contenit să pledez, pentru o asemenea reeditare a monumentalei lucrări, singura măsură să-i păstreze flagranta originalitate, dar nu mi-am închipuit vreodată că imaginea pe care i-a fixat-o Călinescu - cu atâta pasiune a detaliilor - poate fi cu atâta patimă falsificată. Istoricii literari ai timpului de faţă, vor avea despre ce să vorbească.”

Nu e greu de constatat în ediţia fotocopiată al lui Iosif C. Drăgan, poza lui Geo Bogza (p. 806), îi arată chipul împodobit cu lungi urechi de măgar. Dacă ne reamintim că poseda o statură înaltă i-am găsi expresia într’un măgar ce se distingea de oile sale, în acest caz, maestrul între ciracii săi de la România literară, pe aceştia din urmă nu-i mai numesc. Academician ajuns printr’o singură carte îngustă, Cartea Oltului că altfel nu ne-am închipui că ar fi contribuit la această săltare, volumul său întitulat Jurnal de sex, ceea ce-l face înainte mergătorul poeziei scabroase, pornografice de azi. Mai mult a contribuit cu ataşamentul său la curentul avangardist în care s’a născut şi tot aşa îi spune, supravieţuindu-l. A contribuit şi faptul că în războiul civil din Spania a fost reporter de partea republicanilor, dar şi-a exercitat funcţia în Franţa dincoace de Pirinei, aşa că nu l-a putut cunoaşte pe Hemingway, alt reporter dar american, republican (citeşte comunist) participant la războiul civil din Spania ca şi Malraux de altfel. În ce priveşte poza cu pricina, noi am crede că este un artefact de fotocopiere cum nu rar pot să rezulte, forme încă mult mai curioase.

În ce priveşte articolul “Editia pribceps” I.C. Drăgan se arată străin de subiectul dat, abea acuma citeşte cartea lui G. Călinescu, până atunci doar a auzit vorbindu-se de autor deci îşi dă cu părerea fiind propriuzis în totală necunoştiinţă de cauză.

Subliniază că a fost invitat la Institutul de Istorie şi Teorie literară, unde directoarea dna Zoe Dumitrescu Buşulenga l-a onorat cu titlul de membru onorific al respectivului Institut, atrăgându-i-se atenţia că titlul îi dă drepturi dar şi datorii. Aici dna Buşulenga se înşală asupra mărinimiei dlui Drăgan, cunoscut în exil ca foarte precaut cu cheltuielile sale zilnice. La Madrid trăia o bună cunoştinţă a lui, Georgel Demetrescu, odinioară bun economist, în ultimii ani a dat în patima beţiei. El i-a dat sfatul prietenului său mai tânăr, Drăgan, să între în exploatarea petrolului (din aceasta cauză exilaţii îi spun şi găzaru) în care a avut succes şi în curând a ajuns omul cu bani, ştiut, în primul rând de români. La moartea lui Georgel D. cei din jurul lui, în numele prietenului lor decedat i-au cerut lui Drăgan să-i ajute fiindcă răposatul nu a lăsat nimic în urma sa. Pe lângă toate pe cei doi îi lega apartenenţa la mişcarea legionară şi întradevăr Drăgan le letrimise, ... câţiva dolari.

Prigoana lui Călinescu sub comunişti era inventată de dl. Drăgan în persoană, inclusiv faptul că trebuia să intervină până la Şeful Statului ca să îi fie lucrările publicate. Se vede că dl. profesor nu citise romanele, cel puţin cele de sub comunişti, Bietul Ioanide şi Scrinul negru.

În primul rând Călinescu ni-l descrie pe Ioanide ca pe un tată monstruos când nu arată niciun regret că fiica lui Pica moare împuşcată lângă un şef legionar, iubitul ei Grigorcea, iar Tudorel, fiul său e condamnat la moarte tot ca legionar şi în timp ce acesta îşi trăieşte ultimele zile ale vieţii, Ioanide îi citeşte jurnalul, pe care-l subliniază cu creion roşu de parcă ar fi avut în faţă o teză oarecare. Acest Ioanide sigur nu are sentimente umane, nu ştie iubi. Am pomenit despre acest aspect şi în altă parte.

Pe când, în Scrinul negru ataşamentul său faţă de orânduirea comunistă este totală, astfel că în ultimii săi ani de viaţă, din toate punctele de vedere, G. Călinescu devine una din statuile intangibile ale regimului comunist.

Şi aceste romane ar fi trebuit să-l mişte pe fostul legionar Drăgan, când în “bietul Ioanide” se omoară camarazi de-ai lui, ca pe bandă rulantă. Dar I.C. Drăgan trecut în tabăra comuniştilor şi-a renegat nu numai pe fostul său sfătuitor Georgel D., dar şi întregul său trecut legionar. Se ştie că dl. Drăgan a ajuns să se simtă atât de puternic încât l-a dat în judecată pe un exilat care l-a făcut legionar, când el a fost get-beget legionar. Desigur a pierdut procesul în faţa evidenţei şi a mărturiilor depuse de unii din foştii săi camarazi.

Condus de interesul propriu şi de puterea ce i-o dădeau banii, ce nu-i exclus că ar fi putut fi şi româneşti, după dictonul că banii nu au miros. La un moment dat bogătaşul Drăgan şi-a dat seama că nu are copil să-l moştenească deci a început să găsescă un

prilej de a-şi împlini şi acest vis. Treburile s'au aranjat cu o doamnă - am cunoscut-o personal, ea mi-a povestit cele ce relatez acuma - care i-a pus la dispoziţie propria fiică, nu greu de convins după viaţa liberă pe care-o ducea. Deci, s'a aranjat o întâlnire, poate şi mai multe, în cursul cărora cei doi s'au împerechiat, ca pe urmă după ce-au dat rod să nu se mai cunoască. Astfel, dlui Iosif C. Drăgan i s'a născut un băiat, mama lui duce o viaţă alături de el, de vis iar găzarul, mai ales în lunile de vară îşi poate vedea odorul şi să călătorească împreună pe mare, cu jahtul.

Reîntorcându-ne la cogitaţiile lui Iosif Drăgan nu numai din Ediţia princeps, uşor se poate constata că ideile şi preferinţele sale nu au nimic comun cu cele ale istoricului literar, G. Călinescu. Pentru acesta din urmă în prefaţa sa ideală, pe care nu o respectă în cuprinsul lucrării, tradiţie înseamnă, clar definită "adevărata critică ce îşi stabileşte scara de valori în cuprinsul literaturii sale" sau "oricât de spontane ar fi actele de creaţie, ele profită de experienţele trecutului şi se produc mai bine în mediul tradiţional" nu au nicio legătură cu tradiţionalismul lui Iosif Drăgan "pornit de la rădăcinile naţionale, pentru a arăta că arborele ce se numeşte Europa are fructe, dar se hrăneşte din solul tuturor ţărilor din cuprinsul continentului, să recunoaştem, cei doi, ca perechea din Cântăreaţa cheală a lui E. Ionescu, vorbesc două limbaje total diferite, prin paralelismul lor, menite să nu se întâlnească niciodată. G. Călinescu se referă la teoria organicistă a lui Spengler pe care desigur nu-l citează, totuşi, tradiţie în concepţia lui Călinescu, foarte de departe joacă rolul specific al spiritualităţii unui popor, acestea trebuiesc sesizate de un critic şi nu tradiţia propriuzisă cum o vede Iosif Drăgan bazată pe idei naţionale, diminuate cum am văzut de celebrul critic. Teoria lui, practic însă e falimentară când pune înaintea lui Bălcescu, V. Conta şi N. Iorga pe poetul C.A. Rosetti sau pe filozoful Cilibi Moise. În acest sens afirmaţia lui Drăgan e total gratuită, când susţine că G. Călinescu este un om modern, anticipând multe din ideile care au făcut carieră în Apus, în vremea din urmă, fapt care explică de ce n'a fost înţeles în epocă, de ce a atras asupra sa atâtea vrăjmăşii, de ce azi până şi inamicii de odinioară recunosc adevărurile pe care le-a slujit.

Aşa grăieşte un nou Zarathustra care nu-i familiarizat cu problemele de cultură, oarecum încurajat de atitudinea lui Călinescu, care refuză în celebra sa prefaţă să dea un nume de critic apusean, lăsând impresia că expune o teză nouă, originală. Dar pentru cei cu pregătire în materie, cum a arătat P. Şeicaru în mod evident, primordialitatea factorului estetic în artă a fost susţinut mult înainte de Călinescu de un Brandes sau Rémy de Gourmont, plecând de la acest criteriu Călinescu încearcă să-şi fundamenteze impresionismul prin tot felul de formule fanteziste, totuşi până la urmă nu devine un critic modernist adică oricât l-a publicat pe Tristan Tzara şi partizanii săi, evident a făcut-o din excentricitate şi originalitate cu orice preţ, el nu trece Rubiconul, rămâne despărţit de cei ce-au realizat aşazisa marea revoluţie de la începutul secolului al XX-lea din care s'a născut arta modernistă a cărei funcţie după Heidegger, este de a distruge şi nimic mai mult.

Cât de acceptate sunt ideile de odinioară ale lui Călinescu, ne-o arată discuţiile încinse dintre specialiştii puşi în faţă cu problema reeditării istoriei literare a lui

Călinescu, în ţară, în paralel cu cea pe care de a fi realizată de Iosif Drăgan la Milano, deci în străinătate. Majoritatea istoricilor literaţi au ajuns la concluzia că respectiva carte poate să apară doar dacă ar fi omise anumite părţi, şi nu puţine, ceea ce pentru partizanii lui Călinescu a apărut ca o adevărată catastrofă. Şi cum relatează I.D. Bălan pe-atunci omul de casă al lui Ceauşescu, cei interesaţi au intervenit la marele dictator care a dat dispoziţii ca respectiva lucrare să apară aşa cum a scris-o autorul. Iată-l pe unicul G. Călinescu la cheremul unor străini de literatură, cum erau, fără să fie denigraţi, atât Nicolae Ceauşescu cât şi Iosif C. Drăgan. Mă întreb, de ce nu le-a venit ideea sănătoasă dlor literaţi să publice textul călinescian fără nicio modificare, dar să fie însoţit de nişte note în care să se evidenţieze, cu toată rigoarea ştiinţifică, aberaţiile nenumărate ce le conţine "Istoria literaturii române de la origini până în prezent" de G. Călinescu; doar pe această muncă se va putea declara această lucrare, frumoasă, dar reprezentând idei impresioniste, de cele mai multe ori fanteziste, ale autorului, bun romancier dar total ratat (expresia e des întrebuinţată chiar de Călinescu) ca istoric literar. Nu mai în acest mod se va spune însfârşit adevărul despre o carte ce nu se cere să fie scoasă din analele literaturii dar aşezată acolo unde îi este locul, printre producţiile subiective ale unui spirit nu lipsit de talent dar care şi-a greşit menirea, rătăcindu-se printre oamenii ce caută a deie o bază, aşa numitei, ştiinţe a literaturii. Atunci vor fi satisfăcuţi atât profesorul D. Popovici, profesor de literatură modernă română la Cluj, care i-a făcut lui G. Călinescu un portret just, preţuindu-i calităţile de romancier, deloc pe cele de istoric literar, şi tot atâta şi Pamfil Şeicaru cel care a dat cea mai potrivită calificare istoriei literare a lui G. Călinescu numind-o, fără a greşi, O falsă istorie a literaturii române.

Dar în continuare, Iosif C. Drăgan nu se dă la o parte să-i atribuie lui Călinescu, idei proprii, punte pentru el de a propune unirea valorilor (comuniste se înţelege, din ţară) cu cele din străinătate care în ultimele decenii s'au impus pe plan european şi nu pot fi ignorate în România de astăzi şi citează pe: Mircea Eliade, Vintilă Horia, Emil Cioran, Eugen Ionescu, G. Uscătescu, Al. Ciorănescu, Silviu Crăciunaş, C. Michael-Titus, Petru Dumitriu şi atâţia alţii.

Dar referinţa făcută ne demonstrează că Iosif Drăgan amestecă intenţionat negrul cu albul, adică alături de personalităţi incontestabile ale exilului, citează pe G. Uscătescu, Petru Dumitriu, C. Michael-Titus, cunoscuţi colaboratori ai regimului din Bucureşti. Pe cel din urmă, l-am cunoscut cu revista Convergenţe sub braţ, încercând să racoleze pe intelectualii din exil conform principiilor lui I. Drăgan, să se unească cu cei din ţară, în fruntea lor stând marele admirator al lui Călinescu şi al lui Iosif C. Drăgan, Eugen Barbu, dându-ni-se încăodată dovada că poate fi cumpărată cu bani, conştiinţa atât a unor exilaţi cât şi a unora din ţară.

Să-l lăsăm pe dl. Drăgan să se regăsească şi să se amplifice alături de cel ce a avut sentimentul participării la istorie şi a trăit cu conştiinta misiunii ce o avea de îndeplinit, şi să ne oprim la al doilea articol semnat tot de acest domn, întitulat Precuvântare, datat cu Roma, 14 Noiembrie 1979. În câteva rânduri autorul se exprimă pe acelaşi ton paranoic,

bine cunoscut din lucrările sale privind Tracismul poporului român, de data aceasta consideră că prezintă Lumii o istorie a literaturii române scrisă cu competenţă şi strălucire, pe care la sfârşit o caracterizează astfel: “În felul acesta punând în circulaţie o sinteză a culturii româneşti, suntem convinşi că vom satisface via dorinţă a cititorilor de pretutindeni de a avea la îndemână unul din principalele monumente ale spiritualităţii "Latinilor de la Dunăre" ” reamintindu-ne că ne-a vorbit preşedintele Fundaţiei Europene Drăgan.

Dacă în primul articol, puneam la îndoială că eminentul conferenţiar ar fi citit cartea lui G. Călinescu pe care o lăudă cu atâta patos, de data aceasta prezenţa negrului nu mai poate fi negată, ea se manifestă prin citarea unor oameni de cultură europeană din amestecarea cărora face un ghiveci, mai mult decât discutabil, dar noi suntem siguri că dl. Drăgan nu a auzit până atunci de ei încât a le pronunţa corect numele a fost nevoie să le repete înaintea oglinzii. Desigur este dezavantajul celui ce iscăleşte pagini scrise de un negru, deoarece acesta ades poate să nu se autocenzureze, cum se cuvine, şi să facă afirmaţii necontrolate de tipul celor ce încarcă studiile despre traci ale onorabilului domn Drăgan.

Comparaţia “prin fineţe, putere de sinteză şi evocare cu marii teoreticieni şi istorici literari ai Occidentului de la Sainte-Beuve la Benedetto Croce, de la Ortega y Gasset la Gaetan Picon” este total străină activităţii lui Călinescu, dar ea ţine să demonstreze pragul de pregătire a celui ce scrie şi poate să pună pe hârtie tot ce-i trece prin minte. De totului riscantă este ideea şi tot odată compromiţătoare privind pe Călinescu în calitatea sa de creator de şcoală în literele româneşti ca şi Titu Maiorescu, ceea ce înseamnă că îţi permiţi să alături de junimiştii Alexandri, Eminescu, Slavici, Creangă pe călinescienii rătaciţi de astăzi, care de mult au devenit cioclii culturii româneşti.

Până la urmă autorul adevărat face o tumbă şi scoate limba celui ce se chiamă unul din dacologii noştri, vorbind de principalul monument al spiritualităţii latinilor de la Dunăre, ceea ce ar constitui în mediul respectiv cel puţin o defecţiune, de altfel şi Călinescu ne aduce aminte că pe Columna lui Traian suntem daci în lanţuri, ceea ce nu rimează cu spiritualitatea “latinilor de la Dunăre”.

Dar cum se revine iar la înlăturarea lui G. Călinescu de la catedră va trebui să lămuresc acest aspect ce se cere bine analizat. Să începem cu enumerarea posturilor ocupate de Călinescu sub regimul comunist încă de la intrarea ruşilor în România când se susţine că la Naţiunea istoricul literar a făcut o politică democrată. Deci, să reţinem că în timp ce majoritatea intelectualilor români erau daţi afară din slujbele lor, în 1945 G. Călinescu era numit şef al catedrei de literatură română modernă din Bucureşti iar din 1949 devine academician, director al Institutului de istorie literară şi folclor al Academiei. Deci e copleşit de titluri iar din 1946 de la primele alegeri a fost deputat funcţie păstrată până la moarte, ori nu se va spune că distincţia i-a fost oferită datorită activităţii sale democrat-liberale. Pentru a înţelege respectiva înlăturare de la catedră, va trebui să ne reamintim că regimul comunist cu oamenii săi erau foarte sensibili la funcţionarea bună a învăţământului, în primul rând profesorul să-şi ţină

cursul la orele indicate, atât ei cât şi studenţii erau ţinuţi sub tutela unei discipline mai mult decât severe. În acest cadru orice abatere de la programa analitică punea pe profesor într'o lumină extrem de proastă, era prima condiţie de punere pe liber, mai ales dacă nu erai omul regimului, cu aceştia se ducea o muncă de lămurire ce nu permitea niciun compromis. Ori în această perioadă de riguros stalinism, G. Călinescu nu venea regulat la cursuri sub diferite pretexe bine întemeiate, şi în condiţiile date cursurile universitare nu se deosebeau de cele liceale, prin prezenţa pretinsă la cursuri atât a profesorilor cât şi a studenţilor. Sub comunişti în acea perioadă, atribuţiile unui profesor universitar nu se deosebeau formal de ale celui de liceu, din această cauză nu mai făcea plăcerea de altădată în care un şef de catedră îşi anunţa cursul pe care vroia el, să-l ţină. Toate aceste momente deşi profesorul ar fi vroit să-şi menţină catedra şi ca un mijloc de acumulare de salarii, s'au dus discuţii cu G. Călinescu, sigur li s'a pus la dizpoziţie şi o mărire de salariu, în orice caz nu a fost dat afară de la catedră cum sugerează dl. Drăgan ci de comun acord s'a ajuns la concluzia că în interesul tuturora, G. Călinescu va părăsi catedra, urmând să-şi dedice munca Institului de istorie literară şi folclor al Academiei, în 1952 scoate periodicul "Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor", în 1955 publică în Contemporanul Cronica oprimismului după ce înainte de război publicase în Adevărul şi Jurnalul literar Cronica mizantropului iscălind cu Al sau Aristarc. Face călătorii în Uniunea sovietică şi în China, în ultimi ani ai vieţii revine la Facultatea de filologie ca profesor onorific, ţinând câte o prelegere în fiecare Sâmbăţă despre Eminescu şi Ion Creangă.

Unde vede dl. Drăgan o înlăturare de la catedră, când Călinescu poate să-şi continue activitatea mai cu succes ca înainte, sub tutela aceluiaşi regim comunist pe care academicianul îl slujeşte cu aceeaşi fidelitate. Că prin părăsirea catedrei, învăţământul universitar a răsuflat uşurat asta e o altă problemă, dar cu atât mai mult va suferi Academia înştiinţată de spectacolele organizate în Institutul ei, cu recuzite şi costume împrumutate de la teatrul naţional. Subiectele aparţineau lui Călinescu şi fiecare îşi juca rolul după comanda lui, cel mai oropsit era bietul Papadima care în costumul său de epocă luase înfăţişarea cavalerului tristei figuri numit încă de Cervantes, Don Quijote, ingeniosul. Ieşit din temniţele comuniste era bucuros că maestrul îl angajase, încât înghiţea tot ce i se cerea, inclusiv umilinţa de a juca un rol în piesa inventată ad-hoc de marele lui şef. Desigur, responsabilii de la Academie, vroiau să afle ce altceva se mai întâmplă în Institutul de istorie literară şi folclor, şi de câte ori venea Călinescu la Academie, urma acelaşi circ: întrebat dacă-şi împlineşte planul ce îi este impus pe linie de cercetare, în loc de orice răspuns "marele istoric literar" dădea replici anapoda, începea pur şi simplu să confabuleze, apelând la talentele sale de bufon, încât ceilalţi erau bucuroşi, în cele din urmă, să scape de el. Cum bine se ştie, Călinescu era sprijinit de cei ce se aflau sus de tot, de unde se explică faptul că el nu avea timp să se împiedece de un plan de muncă al Institului, îşi făcea, pur şi simplu, în văzul tuturor, de cap. Din păcate, cel ce ar fi putut să mai spună câteceva despre viaţa dusă alături de bufonul literaturii române, G. Călinescu, Ovidiu Papadima, deşi a trăit mulţi ani după moartea profesorului, a ajuns chiar şi în anii de libertate, de după Dec. 1989, să cânte în corul acelora care se lăudau că sunt

elevii acestui G. Călinescu, probabil pe lângă mândria sa personală, vedea în Călinescu pe binefăcătorul său, când nimeni nu-i întindea o mână de ajutor, Călinescu a făcut-o, deci ultimul martor a preferat să tacă pentru totdeauna.

Iată faţa adevărată a zisei înlăturări de la catedră a lui G. Călinescu.

De altfel, seriozitatea cu care conducea marele istoric secţia folclorică ce-i sta sub directă juridicţie ne-o relatează Şerban Cioculescu proaspăt ieşit din temniţele comuniste. Lipsit de orice mijloace de existenţă, îl caută pe acelaşi Călinescu rugându-l să-l angajeze în institutul său. După un scurt răgaz îi spune că o să-i dea un post la secţia de folclor. Dar când Cioculescu îi declară că n'a lucrat niciodată în acest domeniu, marele critic îl asigură că tocmai asta va fi interesant şi va constitui valoarea studiilor sale, o să-i asigure marea originalitate. Convins că îşi bate joc de el, Ş. Cioculescu, însfârşit, părăseşte Institul aşa cum a venit, dar noi suntem siguri că aceasta era metoda de lucru a marelui nostru"erudit".

Pentru a termina acest capitol, nu ne miră că după Istoria literaturi române de la origini până în prezent de G. Călinescu, editura Nagard împreună cu Iosif Drăgan preşedintele Fundaţiei Europene Drăgan, se pregăteau să publice Dacia preromană de N. Densuşianu, combătută ca neştiinţifiică, bogată în descrieri născute din pură imaginaţie, chiar de V. Pârvan.

De altfel publicarea în engleză a Istoriei literare a lui G. Călinescu nu s'a realizat, de unde chiar şi dna Buşulenga, ortaca dlui Drăgan, şi-a putut da seama că respectivul nu se avântă într'o afacere, din care nu e sigur că nu va scoate profituri rentabile.

Merită să ne oprim la prezentarea laudativă intitulată "O ctitorie culturală" semnată de Dan Zamfirescu, cu o introducere, cu adevărat, trombonistă: "Reluând în ediţie anastatică monumentala Istorie a literaturii române, de la origini până în prezent, Fundaţia Europeană Drăgan îşi afirmă într'un mod spectaculos prezenţa în climatul spiritual al continentului, căreia cultura română şi cunoştiinţele despre istoria poporului român şi locul ei în istoria europeană îi datoresc în ultimii ani foarte mult".

O frază lungă cât cursul Dunării albastre din Valsul lui J. Strauss, dar fără nicio acoperire, totul sună a gol, chiar omagiile corespund unor falsete scoase cu gura larg deschisă de un Guliver gata să înghită pe piticii din jurul lui, adică e vorba de acest Dan Zamfirescu către muritorii nu cei de rând, ci hrăniţi cu ambrozie cerească, dată însă pe cartela ce o eliberează numai bogătaşul de la Milano. Şi continuă în acelaşi ritm de coadă de mătură dansantă, copiind monotonia unor laude mereu aceleaşi, adică mitologizante: "Acest român european care exprimă în tot ce face o anumită etapă nouă din afirmarea universală a "românescului", a înţeles tocmai ca european în ce măsură neamul căruia aparţine şi cultura ce l-a plămadit sufleteşte pot fi adevărate liante ale acelei Europe unitare, dar nu uniforme, ce şi-a găsit recent o afirmare de rezonanţă mondială în politica României."

Raportarea politică e transparentă de ea aparţine şi unul şi celălalt, afirmarea cu o rezonanţă mondială, şi-a descoperit-o în serviciile duse neamului său, o parte, din inalienabilă misiunea ce şi-a asumat-o în cartea pe care o pune "În serviciul Europei", plină de profetism scrisă de Iosif Drăgan, cu măsura minţii sale de excepţie şi a energiei ctitoriceşti ce-l animă. Să se observe că patriotismul europeanului român izvorăşte din misiunea lui de a-şi servi ţara condusă politic atât de înţelept. Apel ce autorul îl repetă tuturor românilor, să urmeze exemplul lui Iosif C. Drăgan, care le pune la dispoziţie o operă ce nu se consultă la bibliotecă ci se trăieşte cu ea zi, de zi.

Aluziile se fac de totului mascat, dar ele există mai ales pentru cei ce se pricepe să le descifreze. Oricum imaginea acelui român european ţine de rădăcinile unei lumi noi ce nu poate fi decât comunistă: "Editorul acestei mari cărţi o înfăşişează în "predoslovia" sa ctitoricească ca un act conştient de europeism cultural, cu mândria românului european ce ştie că oferă lumii un "dar", darul prin care se vor putea cunoaşte frumuseţile unei literaturi şi sufletul unui popor care începe să se afirme ca unul din făuritorii unei umanităţi noi. Cu faţa către ai săi Iosif Constantin Drăgan scrie în acelaşi timp privind în zare spre univers, spre conştient că prin fapta sa abia, Călinescu intră într'o zodie nouă şi literatura română capătă aripi."

Autorul aiurează pur şi simplu numai că atare rătăciri au început să otrăvească sufletul intelectualui român, ne aflăm în plin protocronism, noi cei ce descindem din Tracii pe care, Drăgan şi negrii lui, au pus acest neam deasupra Grecilor, întreaga cultură elenă nu e decât un caz de furt între popoare, ori cu astfel de pretenţii ajungi să crezi în cel mai cras protocronism al cărui propovăduitor Edgar Papu se află şi el printre cei ce-l preaslăveau pe unicul lugojean. Desigur unui atare trecut strălucit, protocronismul prin politica României, fapta lui Drăgan, ridică pe G. Călinescu într'o zodie nouă şi literatura română capătă aripi. Deschis recunosc, rar mi-a fost dat să citesc atâtea nemernicii adunate pe nici o jumătate de pagină. Cu ce rost minţea acest literat, lipsit, de cel mai elementar bun simţ?

Acum după ce a fost elogiat Iosif Drăgan, aş zice peste orice limite, autorul îşi aminteşte că trebuie să se ocupe şi de obiectul marei sărbătorire şi de pe acum o scriu aproape cu fiecare rând mai adaugă o gogomănie, încântat că a mai săvârşit o înfloritură, pe care el o consideră o figură de stil genială, de fapt bună să hrăneşti ploşniţele hămesite cu ea, dacă
n'ar simţi că otrava din rânza ei, le omoară.

La întrebarea de unde-i vine magia, farmecul cărţii din tot ce a scris Călinescu, el răspunde: "Este, înainte de toate cea mai fantastică antologie a literaturii române, vehiculează cele mai frumoase mostre, cele mai bine alese texte prin care se poate pătrunde dintr'o dată în universul literar românesc. Şi pentru că este o colecţie de destine, de creatori, un veritabil Plutarh literar, unic în literatura genului, fiindcă nici Sainte-Beuve şi nici de Sanctis, cu atât mai puţin Lanson nu au făurit asemenea "lumi" de creatori ... . Abia în al treilea rând vin judecăţile şi analizele marelui erudit,

fantasticul cunoscător al literaturii universale cum nu a fost niciunul din predecesorii săi, fiindcă niciunul din istoria
literaturilor naţionale admirate şi date ca exemplu, nu a cunoscut toate literaturile europene principale şi câteva dintre marile extraeuropene, ca românul G. Călinescu."

În paragraful de mai sus, înclinaţia de a hiperboliza până la exagerare excesivă, ca din întâmplare literatul Dan Zamfirescu defineşte câteva caracteristici adevărate ale exegezei literare călinesciene, în primul rând prezente în istoria literaturii române, şi anume când vorbeşte de fantastica antologie a literaturii române, se înţelege, a lui G. Călinescu, căci aşa cum arată P. Şeicaru acest lucru e adevărat dar nu mai dacă luăm în sens pejorativ cuvântul fantastic. Mai departe, susţine că nici Sainte-Beuve şi nici de Sanctis nu au creat ca un veritabil Plutarh "lumi" de creatori cum a făcut-o G. Călinescu. Lucrul, este în bună parte adevărat, dar sarcina istoricului de literatură este să explice calităţile unei opere artistice nu să creeze "lumi" de creatori, în schimb un veritabil Plutarh care inventează lumi noi prin imaginaţia sa nu este un critic literar ci prezinţă înclinaţii de romancier, gen în care poate fi încadrat şi Plutarhul elen, în versiunea românească Călinescu. Cum am spus înclinaţia spre grandios, l-a determinat pe Dan Zamfirescu, să recunoască darul de a da viaţă unor "lumi" de creatori, ceea ce este specific, aşa cum a arătat D. Popovici romancierului şi nu istoricului literar. Deci fără să vreie panegiristul lui Iosif Drăgan a exprimat două adevăruri despre Călinescu dar care îl depărtează flagrant de destinul istoricului literar, ele aparţin romancierului. În rest, toate sunt lucruri contestate de mult. În zadar Călinescu a recurs la un tom atât de urieşesc, adevăraţii cunoscători nu s'au lăsat înşelaţi şi au arătat că aşazisa erudiţie călinesciană de la prima probă, demonstrează că majoritatea informaţiilor sale nu sunt luate din surse directe, deci erudiţia sa e propriuzis o pseudo-erudiţie. Acelaşi lucru se poate spune şi de cunoştinţele sale din literaturile principale europene şi ale încă a câtorva extraeuropene, şi ne pare rău că dl. Dan Zamfirescu ne dă impresia că l-a citit, exact ca Iosif Drăgan, destul de recent pe G. Călinescu de unde arată atâtea lacune, ruşinoase pentru el, referitoare de pildă la cea despre unica erudiţie a lui G. Călinescu.

Încheierea este hilară şi ne întrebăm dacă înghiţitorul de săbii care e Dan Zamfirescu înţelegându-se că lama ascuţită de Toledo ar fi cuvintele lui hazardate, lipsite de sens, nu şi-a astupat urechile pentru a nu auzi râsetele celor mai lucizi şi mai modeşti în împărţirea epitetelor, ar fi al căror obiect chiar domnia sa. De altfel acest procedeu e jocul de-a baba oarba, nu costă nimica şi ca un perpetum mobile se învârte la infinit şi nu ne mai miră dacă întreg textul nu-i decât o flaşnetă şi aceea stricată. Totuşi sunetul hodorogit, doare fiindcă metalul clopotelor cele nevăzute îşi lovesc inima care lăcrămează. Întreg caruselul minciunii, liber inventate, a atins un apogeu nebănuit. Să-l ascultăm, rostindu-se:"Această carte, chintesenţă a frumuseţilor literare şi oglindă a sufletului unui popor azi de interes universal este pusă în mâna cunoscătorilor limbii române de pretutindeni de către Fundaţia Europeană Drăgan. Este un serviciu făcut nu numai Europei, aş zice este un serviciu făcut lumii. Consecinţele în timp ale acestei apariţii sunt incalculabile. Iar pentru noi, care ştim ce

a însemnat lupta pentru reeditarea lui Călinescu, alături de o Biblie a lui Şerban “de la 1688, va exista această "Biblie a lui Drăgan".”

Culmea e dură, mai ales pentru cei ce privesc la ea şi repetă unele frânturi de gânduri: “Editarea Istoriei literare a lui Călinescu este un serviciu făcut lumii ... reeditatea lui Călinescu alături de o Biblie a lui Şerban de la 1688, de-acum ştim că va exista şi această "Biblie a lui Drăgan".”

De ce oare românului îi place să exagereze de îngheaţă şi pietrele în tăuri, iar unui individ ca Iosif Constantin Drăgan îi plac laudele şi cu cât ele sunt mai mari şi minciunile mai gogonate, le gustă cu şi mai mare voluptate.

Am mai poposi la articolul “Minuni în vremea noastră”, şi asta fiindcă e semnat de venerebilul Şerban Cioculescu şi aşi sublinia, mai mult decât o curiozitate, că cel ce elogia în acei ani, n’a avut întotdeauna aceleaşi păreri excelente despre “monumentala Istorie a literaturii române de la origini până în prezent”.

Pe vremuri, îmi poveşte tata, cei doi, Vladimir Streinu (pseud. lui Nicolae Iordache) şi Şerban Cioculescu erau nelipsiţi la seminariile lui Mihalache Dragomirescu unde se distrau punându-i întrebări încuietoare profesorului atât de naiv şi bun la suflet încât nu-şi putea închipui că un student ar putea să-şi râdă de magistrul său, din această cauză depunea mari eforturi să-i lămurească pe cei doi, în probleme ce ei refuzau să le considere accesibile minţii omeneşti.

Au rămas prieteni de-o viaţă, oarecum temperamental deosebiti: Vladimir era înclinat spre exegeza clară literară, cu tentă clasică, îndemnând la echilibru şi împăcare ideativă, poseda un stil de o eleganţă deosebită, influenţă directă a limbii franceze pe care fiind profesor o cunoştea foarte bine şi ca atitudine literară mai ales de fiinţare specifică, vorbele lui erau pronunţate cu modulaţii de totului pline, parcă pregătite pentru un discurs festiv, aveau armoniile celor cioplite în marmura de Carrara din care ieşea la lumină Venera din Milo.

Preferinţele lui Şerban mergeau spre studiul legilor criticii literare pe care vroia să o transforme într’o adevarată ştiinţă a literaturii, transmitere inconştientă din fundamentalele preocupări ale fostului său profesor de literatură. Eu citind cândva că pe el nu-l putea mişca versul lui Al. Vlahuţă: “Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei” l-am declarat lipsit de sensibilitate poetică şi se pare că aveam dreptate, nu l-am văzut ocupându-se de lirica unui poet tânăr, o viaţă întreagă pasiunea lui a fost Caragiale de care nu mai sensibil nu se poate susţine că a fost, cel puţin în operele sale, dar chiar în viaţa lui de toate zilele, avea accese de sentimentalism ieftin, ceea ce nu se poate confunda cu o sensibilitate poetică, de pildă. Ş. Cioculescu a fost şi un temut critic, fără să se remarce nici în acest domeniu în mod deosebit.

Au făcut amândoi un stagiu prin temutele închisori comuniste, şi mai târziu, după zeci de ani au putut vizita însfârşit Parisul, care nu mai era cel de odinioară, totuşi au

avut satisfacţia revederii cu poezia lui G. Apollinaire, atunci când au trecut Sena şi-au reamintit legat de tinereţea lor, poemul “Sous le pont Mirabeau” pe care l-au recitat cu multă participaţie descoperind un colţ de Paris, numai al lor, cel de altădată.

Desigur primul a dispărut, Vladimir Streinu, clasicul, nu numai în forma cuvintelor pe care le recita cu rafinamentul unui senior al literelor franceze, dar şi în trăsăturile impecabile ale chipului său, fără vreun cusur, acelaşi în toate, parcă ar fi fost realizat de pictorul David, fie că era întrebat de poezie fie de proză, îi împărtăşea ceva din nobleţea firii sale.

Şerban rămas singur, poate şi din cauză că se simţea înlăturat de noua generaţie, încercă să se acomodeze noului curent, chiar şi atunci când nu arăta prea încântat de ceea ce face. Într’un astfel de moment de slăbiciune impardonabilă, probabil, a scris schiţa, “Minuni în vremea noastră”, în care e vorba de un dialog între Eudoxiu şi învăţăcelul său, amândoi se declară satisfâcuţi că la sfârşitul anului 1980 a apărut a 2-a ediţie a monumentalei Istorii a literaturii române de la origini până în prezent de G. Călinescu, în condiţii tehnice deosebite în Fundaţia Europeană Drăgan, editura Nagard, Madrid, Roma, Pelham NY., 1980.

Se aminteşte Precuvântarea de la pagina 3, semnată de prof. I .C. Drăgan şi omagiul conceput de Alice Vera Călinescu. Întrebat de învaţăcel cum a obţinut cartea înainte de a apărea în librării, Eudoxiu îi răspunde că a primit-o prin bunăvoinţa confratelui Traian Filip, cunoscutul romancier, concetăţean cu editorul adică lugojan, grijuliu aşezată în “etui-ul” ei de carton. La fel a primit o serie de splendide cărţi din partea lui Iosif Constantin Drăgan, din care am reţinut: “Noi, Tracii. Istoria multimilionară a neamului românesc, ediţia II-a revăzută şi adăogită, Roma 1980, splendid tipărită şi ilustrată.

Alături de această lucrare se mai găseşte “Omagiu lui Iosif Constantin Drăgan” vol.3, Editrice Nagard 1980, în care semnează: Eugen Barbu, Luminiţa Beiu-Paladi, Neculai Chirică, Florica Dumitrescu, Mircea Filip, Caius Frânţescu, Mihail C. Gheorghiu, Valeriu Gorunescu, Victor Isac, Ion Isaiu, M. Maliţa şi A.M. Sandi, Felicia Marinca, Marin Mincu, Emanoil Munteanu, Manole Neagoe, Petre Pascu, Dan Popescu, Ecaterina Săndulescu, Horia Stancu, Ghizela Sulişeanu, Dan Tărchilă, Gabriel Ţepelea, Vasile Vetişanu şi Romulus Vulcănescu.

Din cele anterioare aflăm că şi cei din ţară, cum ne informează chiar Cioculescu, au primit în fascicole Istoria literaturii române de G. Călinescu, ne-o aduce la cunoştinţă atunci când îi cere să se comporte civilizat cu ea: “Cartea are coperţile ei de pânză, dar restul e încă nebroşat, deoarece se va completa cu adaosele lui G. Călinescu, apărute în Revista Institului său de istorie literară şi folclor. Învăţăcelul: Am învăţat de la dv. cum trebuie mânuită o carte de preţ. Şi asta e una - fără doar şi poate, cum spunea Perpessicius. Îmi daţi voie să mă uit? Eudoxius: - Încet, încet, fără grabă şi în bună ordine, să nu încurci colile detaşate care-şi aşteaptă legătorul ...”.

Aflam deci, că dl. Drăgan a lăsat paginile cărţii nelegate, a împărţit-o tuturora în fascicole, pe motiv că ar urma să le fie adăogate unele completări făcute de istoric ulterior ceea ce pentru noi este de neacceptat. Editura Nagard era datoare să reediteze Istoria literaturii române de G. Călinescu în forma ei princeps, urmând să se adaoge completările ce puteau rămâne sub forma de fascicole. Adevărul gol-goluţ e numai unul: s'a refuzat legarea cărţii fiindcă respectivul cost l-ar fi obligat pe capitalistul nostru să pună bani din propriul buzunar, ceea ce el nu vroia, patriotismul dlui Drăgan se rezumă la vorbe goale, oprindu-se la eventualele sacrificii băneşti, de unde devin ştirbe toate laudele fără sens ce i s'au adus. Dl. Drăgan a lăsat pe umerii cititorilor sarcina să lege o carte atât de voluminoasă, deci s'a eschivat de la elementare atribuţii ce le are un editor cât de cât cinstit.

După atâtea aghioase ce i s'au adus, intelectualii români, partizanii lui Iosif Drăgan, au înghiţit în sec amintindu-şi zicala din bătrâni care spune, calul primit în dar nu se caută în gură. Dar eu, cumpărând această carte după recomandările editurii Nagard din Milano, ca stabilit în Germania, mă pot plânge că am fost înşelat de dl. Drăgan punându-mi-se la dispoziţie o ediţie numai pe jumătate încheiată căci broşarea cărţii ţine de tipărirea integrală a unei lucrări. Nu ar fi fost cazul să mi se aducă la cunoştinţă că voi primi acest tom în fascicole şi să nu fiu pus în faţă unui fapt împlinit cu care poate nu aş fi fost de acord, dacă o ştiam din timp. Iată de ce fapta dlui I .C. Drăgan nu merită nici cea mai elementară recunoştiinţă din partea noastră. El, marele milionar, regele yachturilor de pe Mediterană şi-a bătut joc de sărăcia neamului său.

În continuare, Eudoxiu-Şerban Cioculescu recunoaşte că nu e de acord în toate cu acest personaj (alias Iosif Drăgan) mai ales atunci când trâmbiţează Urbi et Orbi tracismul nostru dar nu poate să nu-i admire activitatea, cheltuiala de energie şi de bani puse în serviciul culturii naţionale.

Mai aminteşte că în volumul omagial dedicat lui Drăgan, Petre Pascu a publicat trei poezii din ele citează Rondelul largurilor, şi menţionează că probabil, i-ar fi plăcut şi lui Macedonski. Cioculescu greşeşte când îl consideră tot lugojan, fiind dintr'un sat de lângă Arad, despre care localnicii susţin că nu are nicio contigenţă cu Banatul deci nici cu Lugojul, unul din cele mai specifice aşezări bănăţene.

La sfârşit are cuvântul tot Eudoxiu, maestrul înţelept, cuprins de nebunia momentului: "Chiar aşa! Şi acum să strâng la un loc preţioasa carte primită, în aşteptarea ultimelor coli. Nu pune mâna! Asta-i treaba mea."

Ne întoarcem la începutul dialogului când Învăţăcelul îl surprinde în flagrant delict de inspiraţie, privindu-l la birou, peste umăr: "Atacaţi aşadar problema miracolelor sau vă întoarceţi la Grigore Alexandrescu." Nici una nici alta, stau cu cotul pe o carte mare legată în maro: noua ediţie a istoriei literare a lui G. Călinescu."

Sfârşitul ni-l prezintă îndrăgostit de cartea pe care o are în faţă, şi faptul că îi strânge fascicolele ne aminteşte de crima lui Silvestre Bonnard, eroul lui Anatole France care

şi-a însuşit un manuscris preţios, de care nu se putea despărţi, din zestrea hotărâtă s'o lase fiicei sale adoptive. Arătând o dragoste atât de ideală faţă de cartea-manuscris a lui G. Călinescu fără să-şi dea seama, mai mult ca toţi cei prezenţi, Ş. Cioculescu l-a elogiat cu inima, pe fostul său coleg şi rival într'ale scrisului: G. Călinescu.

Comentarul meu se termină aici, mărturisind că pentru mine tot ce s'a întâmplat cu ocazia celei de a doua reeditari a Istoriei literaturii române de la origini până în prezent de G. Călinescu, aducându-se nemeritate laude atât istoricului literar cât şi editorului în aceeaşi măsură, mai mult decât exagerate, a constituit o lamentabilă farsă, dureroasă mascaradă a culturii româneşti, poate atunci s'au înregistrat cele mai negre zile din viaţa noastră spirituală, când s'a vândut adevărul pe arginţii celor mai ieftine minciuni, frumuseţea a luat înfăţişarea urâtului din oglinda nopţii veşnice, iar binele nu s'a mai putut desluşi datorită înmulţirii faptelor rele, când "marii patrioţi" au început să joace la comanda celor mai străluciţi impostori. Ne punem legitim întrebarea dacă nu în acel an blestemat, 1980, a început să se manifeste pregnant decăderea literaturii româneşti, aşa cum îl vedem continuându-se şi astăzi, acest jalnic fenomen.

Recunoaştem, că am descris de aproape evenimentele fără să fim în stare să dăm un răspuns decisiv în această problemă atât de spinoasă sigur, cartea fantezistă "Istoria literaturii române de la origini până în prezent" de G. Călinescu a fost cinstită, aşa cum îi impunea măsura ei intelectuală, de editorul său Iosif Constantin Drăgan, preşedintele aşazisei Fundaţii europene Drăgan, un tracolog de proporţii, ele înşile, mai mult decât fanteziste. Deci cum s'ar apune întâlnirea dintre ultimul şi cartea lui G. Călinescu n'a fost chiar întâmplătoare.

Am mai menţiona că autorul a refuzat să răspundă articolului "O falsă istorie literară" semnat în 1941de Pamfil Şeicaru, un om de vastă culturăinclusiv literară, pentru a fi elogiat peste ani de un om străin de literatură şi cultură românească, în persoana lui I.C. Drăgan, pe care l-au lăudat în mod slugarnic.

De unde îi dăm dreptate marelui ziarist, scriitor şi istoric, Pamfil Şeicaru, atunci când susţinea, bazat pe cele scrise de G. Călinescu în Pseudo-istoria lui literară că acesta prin respectiva lui lucrare îşi asigurase un loc în viitorul regim al lui Ana Pauker şi Vasile Luca, şi i-am neîndreptăţi pe urmaşii lor la domnie, Gh. Gheorghiu-Dej şi mai ales N. Ceauşescu, nu mai după aprobarea acestuia a fost posibilă reeditarea Istoriei literaturii românesti de G. Călinescu, de către prietenul său bun, I.C. Drăgan.

Auspiciile sub care a avut loc apariţia în fascicole a respectivei cărţi la Milano vorbesc de la sine fără să fie nevoie de vreun comentar, în orice caz leagă şi pe mai departe destinul cărţii lui Călinescu de soarta regimului comunist! Aşa cum s'a întâmplat şi cu unele romane călinesciene.

Iar semnalăm că Pamfil Şeicaru a avut dreptate atunci când a subliniat tendinţa Istoriei lui Călinescu antinaţionalistă, ierarhia sa valorică se făcea după meritele

politice ale autorilor, în orice caz cei ce-şi arătau dragostea pentru ţară erau sau evitaţi sau în evidentă scădere a valorii lor estetice. La asta se reduceau judecăţile estetice ale “marelui critic”, pretractările sale estetice constituiau măşti sub care se ascundeau preferinţe politice, antinaţionaliste, ori păreri personale prin care literatul îşi ducea până la capăt unele răfuieli, de unde subiectivismul impresionist şi fantezist al întregii sale critici.